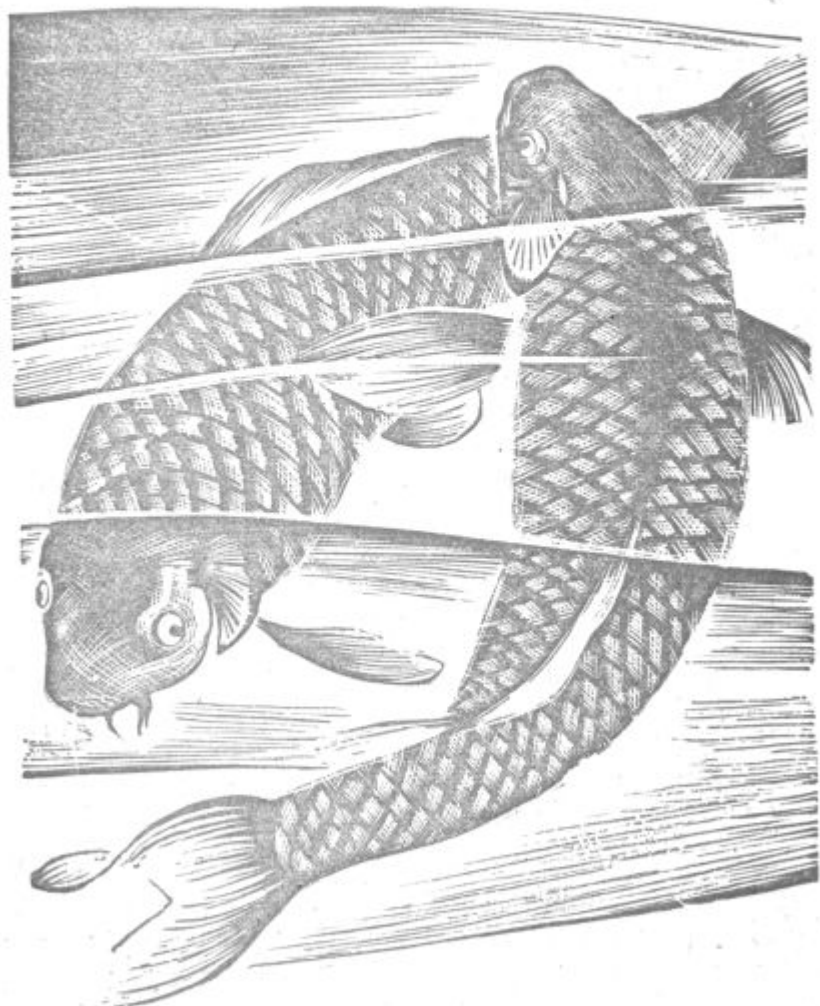

Poštna plačana
v gotovini.

ŽIVLJENJE IN SVET.

Tedenska revija

Štev. 6.

Ljubljana, dne 10. februarja 1928

Leto II.
Knjiga 3.

„FRANJA IN DR. IVAN TAVČAR“

CLANEK K ŠESTDESETLETNICI FRANJE TAVČARJEVE NA STR. 171.

Jules Verne

Potopljena celina

Poglavje iz fantastičnega romana «Dvajset tisoč milj pod morjem»

Dne 8. februarja t. l. je poteklo 100 let, kar se je rodil v Nantesu francoski pisatelj Jules Verne (beri Zil Vern). Ni ga skoraj starejšega izobraženca, pa tudi inteligentnega preprostega človeka, ki ne bi za mladih let bral romanov tega moža. Verne ni bil sicer pisatelj, ki bi zapustil za sabo sloves umetnika, kakor njegovi sorojaki Balzac, Flaubert in drugi, vendar pa je krog čitateljev njegovih fantastičnih in prirodoslovnih romanov daleko širši od preje imenovanih. Verne je v svojih številnih knjigah, ki tvorijo celo knjižnico, opisoval čudna odkritja, fantastične iznajdbe in čudovite možnosti. Poznal je dobro naravoslovne vede in je njihove izsledke povečal do fantastičnosti. Pri tem je uganil marsikaj, kar se je nekaj desetletij pozneje res izvršilo: tako so se uresničile mnoge v njegovih dneh še neverjetne tehnične zasnove, n. pr. letalstvo, avto, telefon, električno gospodarstvo itd. S svojimi romani je vzbujal zlasti pri mladini živahno zanimanje za prirodne vede in tehnike. Marsikdo se ima prav vnetemu čitanju Vernovih romanov zahvaliti, da se je navdušil za te lepe in koristne vede. Med njegove najbolj znanе spise štejemo: »Pet tednov v balonu«, »Ledena pustinja«, »Zrakoplovce«, »Odkritje Zemlje«, »V 80 dneh okoli sveta«, »20.000 milijonov milj pod zemljo« itd. Nekateri spisi so tudi poslovenjeni.

Tako pravi o njem vsak leksikon. Po najnovejših razkritjih pa ti podatki niso zanesljivi. Poljaki dokazujejo, da je Jules Verne poljskega porekla. Rodil se je v Plocku na Poljskem in se je pisal Olsewicz. Kot človek pustolovske nature je prehodil za mladih let mnogo sveta in se je naposled naselil v Franciji, poprijel francosko ime in državljanstvo. (Glej o tem »Jutro« dne 4. februarja t. l. št. 30.)

o o o

... Kopna ni bilo videti nikjer več. Na brezmejni morski gladini so se pojavile, kakor da bi zrastle iz obzorja, nekatere jadrnice, brez dvorna iz vrste onih, ki plovejo ob ugodnem vetru okoli ita Dobre nade. Nebo se je naoblačilo; pripravljalo se je k viharju.

Ned se je togotno trudil, da bi prodril s pogledi daljno megleno obzorje. Nadejal se je, da se bo za to meglino pokazalo toli zaželeno kopno.

Ob dvanajstih je malec posinilo solnce. Poročnik je izrazil ta trenutek, da je odprl pokrov. Ker pa je morje postalo še bolj nemirno, smo zopet zaprli odprtino in odšli v notranjost.

Ko sem uro pozneje pregledaval zemljevid, sem opazil, da je bil naš »Nautilus« v 16° 17' dolžine in 33° 22' zemljepisne širine, sto petdeset lieujev daleč od najbližjega kopna. Ni bilo mogoče, da bi kdo popihal odtod. Lahko si mislimo, kako se je hudoval naš Kanadčan, ko smo mu povedali, kje smo.

Glede sebe moram reči, da nisem bil nič preveč neutolažljiv. Čutil sem celo, kakor da bi mi bilo odvzeto neko breme. Za čudo mirno sem se lotil vsakdanjih opravkov.

Ob enajstih ponoči me je čisto iznenada obiskal kapitan Nemó. Prijazno me je povprašal, ali sem na moč utrujen, ker sem prejšnjo noč prebeždel. Odvrnil sem: Ne!

— Tedaj vam bom, gospod Arnonax, predlagal nekaj čisto posebnega.

— Kar dajte, kapitan!

— Vi še niste obiskali morskega dna drugače kot podnevi, ob solnčni svetlobi. Ali bi vas mikalo spustiti se i ponoči pod vodo?

— Prav rad.

— Povem pa vam v naprej: tak izprehod bo utrudljiv. Treba je iti precejšnje pot in še navkreber v hrib. Poti najbrž niso narejena preveč skrbno.

— Vse to še bolj podžiga mojo radovednost, kapitan. Voljan sem, da vas spremljam na tej poti.

— No, pojdite brž v našo oblačilnico, gospod profesor, da si oblečete potapljaško obleko.

Ko sva prišla v oblačilnico, sem opazil, da naju ne bo spremljal nihče izmed tovarišev. Kapitan ni ponudil spremstva niti Nedu ali Consellu.

Kmalu sva bila oblečena. Nadela sva si z zrakom obilno napolnjene nahrbtnne posode, toda električne svetiljke niso delovale. Povedal sem to kapitanu.

»Saj jih ne bova rabila,« je odvrnil.

Mislil sem, da me je napak razumel, vendar pa nisem mogel vprašanja ponoviti, zakaj kapitanova glava je bila medtem že izginila v kovinski opravi. Tudi jaz sem si nadel oklep; čutil sem, da so mi potisnili v roko trdo palico. Nekaj minut pozneje so stopile najine noge na tla Atlantskega oceana — v globini tri sto metrov.

Kmalu je bila polnoč. Vodovje je spalo v globoki temi. Kapitan Nemo mi je pokazal v daljavi rdečkasto pikico, na daleč viden lesk, ki je utegnil biti približno dve milj od »Nautilusa«. Kakšen ogenj je bil to? Kdo ga je zažgal? In kako more svetiti v tej neskončni vodi? Tega ne vemo. Res pa je, da nama je svetil, čeprav dokaj brleče. Kmalu sem se privadil čudni temi in sem doumel, kako malo bi mi tu rabil Ruhmkorffov električni aparat.

Tako sva tedaj stopala drug tik drugega v smeri k omenjeni lučki. Ravna tla so se neznatno dvigala. Delala sva velike korake, poslužujoč se izbornih palic; v resnici pa sva se kaj počasi pomikala naprej, zakaj noge so se nama udirale v nekaj glen, ki je bil prepleten z algami in tu in tam pokrit s ploščatim kamenjem.

Tedajci občutim, da mi nad glavo nekaj šumi. Šumot je postajal čedalje močnejši in se je zdel kakor nekako praskevanje. Kmalu sem se domislil vzrok: zgoraj je morala biti nagla in huda ploha. Loteval se me je občutek, da sem premočen. Od dežja sredi vode!

Ko sva hodila kakšne pol ure, sem občutil, da je bilo na tleh čedalje več kamenja. Meduze, majčkene lupinari,

so malce razsvetljevali temo s svojimi fosfornim bleskom. Videl sem velike kamenite skale, ki so bile pokrite z milijoni zoophytov in z množico alg. Glena je bilo tako na debelo, da bi se bil s težavo preril naprej, če ne bi imel tako dobre palice. Ko sem se obrnil, sem videl v ozadju belo luč našega »Nautilusa«, ki je v tej oddaljenosti postajala čedalje bolj bledičasta.

Kamenite skale, ki sem jih bil pravkar omenil, so se vrstile na oceanskem dnu v nekaki, dejal bi, povsem pravilni vrsti, ki si je nisem mogel pojasniti. Opazil sem, da imajo podobo ogromnih brazd, ki teko nekam v neprodorno temo in si nisem mogel ustvariti niti najmanjšega pojma o njih dolžini. Pokazale so se tudi druge značilne posebnosti, ki si jih nisem mogel pojasniti. Zdelo se mi je, da moje težko svinčeno obuvalo mandrá okostja, ker se je čul čisto določen, suh hrusk. Kakšna planota se je razprostirala pod najinimi nogami? Rad bi bil vprašal o tem kapitana, ali brez govorjenja z znamenji se nisem mogel tu na morskem dnu sporazumeti s tovarišem.

Medtem je rdečkasta lučka postala večja; kmalu je obzorje zažarelo v plamenih. To, da je pod vodo mogoče takšno ognjišče, me je na moč vznemirilo. Je - li to električno izžarevanje ali kakšen zemeljskim učenjakom še neznan pojav? Ali pa je celo — tudi ta misel se mi je pojavila — delo človeških rok? Kaj če najdem na morskem dnu tovariše in prijatelje kapitana Nema, ki se prav tako kot on ukvarja s skrivnostnimi pustolovščinami pod vodo in ki jim Nemo zdaj prihaja v obiske? Nemara je tu spodaj cela naselbina ljudi, ki so se naveličali zemlje in njenih tegob in so odkrili svobodno življenje na oceanskem dnu? Take in podobne bedaste, neverjetne misli so me jele mučiti: moi duh je bil tolikanj vznemirjen od čudovitih novosti, ki so jih zaznavale oči na vsakem koraku, da se ne bi bil prav nič začudil, če bi bil zašel v kakšno podmorsko mesto na dnu, o katerem je kapitan Nemo toliko sanjari.

Najina pot se je čedalje bolj jasnila. Bleda luč je svetila na vrhu približno osem sto čevljev visokega hriba. Ali to, kar sem videl, je bilo samo odsev, ki se je odražal v kristalnih morskimi

plasteh. Izvor neumljive svetlobe je utegnil biti na nasprotni strani.

Sredi kamenitih labirintov, kj pre-predajo dno Atlantskega oceana, je stopal kapitan Nemo začudo sigurno; spoznal je že to temno stezo. Ne dvomim, da je že nekajkrat hodil tod in ni mogel zgrešiti poti. Sledil sem mu sigurno kakor slediš samo človeku, ki mu popolnoma zaupaš. Videl se mi je kot morski genij. Ko je tako bodro stopal pred menoj, sem moral občudovati njegovo visoko postavo, ki se je na svetlem ozadju nemirno črtala s črnimi obrisi.

Ob njih zjutraj sva bila pri prvem vrhu oceanskega gorovja; preden pa sva bila prišla na vrh, sva morala iti po težavni poti skozi gozd z ogromnim drevjem.

Da, bil je pravi pravcati gozd odmrlega, brezlistnatega posušenega drevja, ki se je pod vplivom vode izpremenilo v minerale. Nad drevje so tu in tam molele mogočne, sila visoke smreke. Vse se je videlo kakor ogromen, pokonci stoječ sklad premoga, ki se je s koreninami oprijel tal in čigar krošnje, spominjajoče na slike iz papirnatih izrezkov, so se jasno črtale v višjih vodnih plasteh. Zamislite si planinsko šumo, ki se razteza sredi med dvema golima vrhovoma; tale gozd spodaj pa je bil potopljen. Stezo je pokrivala grez in morska trava, med katero je mgolelo nešteto drobnih živih lupinarjev. Oprijemal sem se pečin in plazil preko prevrženih dreves; trgal sem morske lijanke, razpete od stebela k stebelu in plašil ribe, ki so švigale sem in tje med debli. Vzlic temu nisem čutil utrujenosti. Čvrsto sem stopal za mojim vodnikom, ki mu je utrujenost bila čisto neznana.

Kakšno prizorišče! Ni je slike, ki bi lahko pokazala človeku podobo tega gozda in skalovja, spodaj temačnega in divjega, zgoraj obsevanega z rdečkasto svetlobo, prihajajočo iz neznanega kraja in odbijajočo se na plasteh oceanske vode. Plezala sva po čereh, ki so se za najinim hrbtom lomile in padale z zamolklim trščem na dno. Na levi in na desni so se videle temačne soteske in se izgubljale v tajnostni temi.

Kapitan Nemo je šel višje in višje. Nisem maral zaostajati, pa sem pogumno stopal za njim, upirajoč se vse bolj večje in sigurneje na palico. Na-

pačen korak na tej ozki stezi tik pre-pada bi značil smrt, ali moj korak je bil začudo čvrst in v glavi nisem čutil niti sledu po omotici. Zdaj sem skočil čez kakšno globoko razpoko, zdaj sem se smelo zavihtel čez nesigurno viseče drevo, ki je ležalo nad prepadi. Ondi sem šel čez skale, ki so visele na negotovi podlagi, kljubujoč zakonu teže.

In skoraj nisem niti čutil razlik, ki so bile v težki zgoščenosti vode. Vzlic okorni potapljaški opravi, bakrenemu pokrivalu na glavi in svinčenemu obuvalu sem stopal poleg prepadov lahkotno in večje kakor divja koza.

Dobro se zavedam, da bo marsikdo ob mojem pripovedovanju neverjetno znal za glavo. Toda res je bilo tako in nikar ne mislite, da vam pravim, kaj se mi je sanjalo.

Dve uri sta potekli, kar sva bila zapustila »Nautilus« in že sva prispela onkraj-gozdovja. Sto čevljev nad najinima glavama se je dvigal vrh visoke gore, ki je skrival onkraj svojega stožca zagonetno luč, ki sva jo bila opazila, ko sva prišla na dno. Tu in tam se je vegasto vilo kvišku okamenelo grmičevje. Pod najinimi koraki so prhutala cela krdela rib. Pečine so bile polne nepronikljivih razpok, globokih jam, čudnih lukenj, na katerih dnu je nekaj venomer vrvelo in se gibalo. Srce se mi je hotelo ustaviti, ko je nenadoma sunil pred mene velik morski tipalnik ali so se pomolile iz razpoke strahotne škarje. Tisoče svetlikajočih se točk se je bliskalo spodaj. Bile so oči zajetih lupinarjev, ki so prežali v svojih luknjah, ogromnih jastogov, pošastnih polipov, čijih tipalnice so bile podobne neštetim sikajočim kačam.

Ta strahotni podmorski svet mi je bil dosihmal popolnoma neznan. Koliko stoletij so že živele te živali v temačnih oceanskih globinah?

Toda zdaj nisem imel časa, da bi se bil ustavljal pri takih pojavih. Kapitan Nemo je nenehoma hitel naprej. Prispela sva na eno izmed pravih planjav, kjer so naju čakala nova presenečenja: Ugledala sva slikovite razvaline, ki so očitovale človeško roko. Ogromni kupi kamenja, na katerih si še lahko razločil poslednje nejasne obrise nekdanjih gradov in templjev, so bili pokriti s cvetočo navlaklo zoophitov ali z debelo plastjo grezi in alg.

Kdo je postavil te skale in kamenje kot spomenik zašlega pračasa? Kam

me je pač zvalil kapitan Nemo Laune?

Rad bi ga bil vprašal o vsem tem. Že sem ga prijel za roko, hoteč ga zaustaviti. Mož pa je samo zmajal z glavo in mi pokazal najvišji vrh, kakor da bi hotel reči:

»Naprej! Tja vodi najina pot!«

Zbral sem poslednje pešajoče moči, da bi šel za njim, in čez nekaj minut sva res dospela na vrh, ki je molel kakšnih deset metrov nad ostalo skalovje.

Ozrl sem se nazaj, da bi videl pot, ki sva jo bila pravkar prehodila. Hrib se je dvigal samo sedem ali osem sto čevljev nad tla, toda na nasprotni strani je obvladoval z dvojno višino tlo drugega dela Atlantskega oceana. Lahko sem gledal v precejšnjo daljavo. Tedajci me obsine blisk. Glej, saj je to ognjenik! Petdeset čevljev pod vrhom je v dežju kamenja bruhala iz žrela lava in vrela v ognjenih potokih v vodo. Tako je ognjenik kakor mogočna baklja osvetljeval vso ravan tja do skrajnega obzorja.

Dejal sem: podmorski krater je bruhal samo lavo, ne pa plamenov. Za nje je treba zračnega kisika, zato se plamenj ne morejo razviti pod vodo. Ali lava, ki nosi v sebi princip gorljivosti, se lahko razžari do razbeljenosti in kljubujoče premaguje mokri živelj. Pliini so nenehoma sukljali iz žrela in lava se je mogočno valila navzdol, kakor nekoč iz vezuvskega kratra na Torre del Greco.

In zares so se razgalile mojim pogledom razvaline na dno potopljenega mesta z razrušenimi strehami, prevrnjenimi stebri, na katerih sem še spoznal sledove toskanskega stavtarstva; tam zadaj so bile razvaline ogromnega vodovoda, tu pa v glen zakopana Akropola z oblikami Partenona; še dalje so bili vidni sledovi pomola, kakor da bi bilo nekoč na obrežju oceana veliko pristanišče za trgovinske in vojne ladje. Potlej se je razprostirala dolga vrsta razpadlih zidov in velikih zapuščenih ulic. Kapitan Nemo je pričaral pred mene cele potopljene Pompeje!

Kje sem bil? Preveč me je že morila radovednost; za vsako ceno sem hotel govoriti in bi bil voljan vreči z glave bakreno kroglo, ki mi je zapirala glavo.

Ali kapitan Nemo je brž skočil k meni in me je zadržal.

Nato je dvignil košček kredī podobnega kamna, stopil k črni bazaltni skali in napisal na njo eno samo besedo:

ATLANTIS

Kakor blisk mi je šinila po glavi misel: Stara Platonova Atlantis, celina, ki se je nekoč potopila, čije obstoj je zanikavalo mnogo učenjakov od Originesa do Humboldta, in jo uvrščalo v svet pravljic, medtem ko so bili drugi nič manjši učenjaki od Platona do Buffona prepričani o nji — ta Atlantida je torej ležala pred mojimi očmi in mi je jasno pričevala o svoji usodi. Torej se je pogreznila v morje celina, ki je nekoč bila izven Evrope, Azije in Libije, ondi pred Herkulovimi stebri, kjer je bival mogočni narod Atlantov, s katerimi se je stara Grška zapela v svoje prve boje.

Te zgodovinske spomine mi je obudil v duhu kapitan Nemo. Torej me je čudna usoda privedla na enega izmed bregov te celine, kjer sem se lahko z roko dotaknil razvalin izza pradobe geoloških razdobij.

Ah, kako žal mi je bilo, da sem imel tako malo časa. Kako rad bi se bil povzpel še višje, tja na strme vrhove, odkoder se odpira razgled čez daljno celino, ki je nekoč spajala Afriko z Ameriko; kako rad bi posetil razvaline nekdanjih velikih mest.

Medtem ko so misli tonile v sanjarije, ko sem si skušal v domišljiji pričarati vse podrobnosti te čudovite celine, se je tudi kapitan Nemo globoko zamislil. Sanjavo je stal tik nekega stebra.

Celo uro sva sanjarija na tem mestu in motrila v blesku lave pred nama razprostrto ogromno podmorsko planjavo. Iz globine je prihajal trušč, se širil po okoliški vodi in mogočno odmeval v neskončnih oceanskih daljavah.

V tem trenutku je tudi luna posinila skozi vodne plasti in je vrgla nekaj žarkov na potopljeno celino. Samo nekaj žarkov, samo slab odblesk — ali učinek se je videl nepopisen. Kapitan se je zdrznil, ošinil s poslednjim pogledom potopljeni svet in mi dal z roko znamenje, da kreneva na pot.

Zapustila sva hrib in zavila navzdol. Ko sva se vračala skozi okameneli gozd, sem opazil, da naš »Nautilus« seva kakor zvezda. Kapitan je ubral pot naravnost k tej luči in kmalu sva bila spet na krovu.

Tajne življenja

Obisk pri slavnem mediju Mariji Silbertovi

O gospej Mariji Silbertovi smo objavili v »Življenju in svetlu« (1927, št. 48 str. 1168) dopis našega praškega sotrudnika. Danes objavljamo prispevek Slovenca-spiritista, ki je to damo osebno obiskal. Stališče, ki ga zavzema naš list nasproti spiritizmu, je bilo dovolj jasno izraženo v članku »Spiritizem in moderna znanost« v 2. številki. V zlic temu dajemo besedo spiritistu, da čitatelju opiše, kako občuje z »duhovi« eden največjih medijev naših dni. V nadaljnjih člankih o spiritizmu in o drugih tako zvanih okultnih pojavih bomo skušali kolikor moči razbistriti in osvetliti te tajne. Že danes objavljamo s tem v zvezi dva značilna primera, ki pričujeta, da se dajo na videz »čudežni pojavi« razjasniti povsem naravno. Uredništvo.

○ ○ ○

Ceprav sem bil že pri mnogih seansah, me je vendar zanimala gospa Silbertova, ki je eden najboljših sodobnih medijev ne samo v Avstriji, ampak sploh v Evropi. O mnogih medijih, ki so bili nekoč zelo dobri, je včasih šel glas, da so varali ali vsaj skušali varati. O gospe Silbertovi se to ne more trditi, četudi so ji hoteli pred leti navtežiti, da je pri neki seansi varala.

Zadeva o »razkrinkanju« se je končala z blamažo univ. prof. Benndorfa. Nekdo, ki je imel svoje vrste smisel za humor, je metal med seanso neopazno po tleh pokalne kroglice (Knallerbsen); po seansi so našli papirnate ostanke na tleh. To je dalo povod za »razkrinkanje«. Šaljivec je pozneje sam priznal svoje dejanje, ali bilo je prepozno. Ko je prof. Benndorf spoznal, da se je zmotil, je pozval go. Silbertovo, naj mu dovoli nekaj seans pod najstrožjo kontrolo. — Ta pogoj je gospa odklonila kot žena; nekateri so mnenja, da bi ga kot medij ne smela odkloniti.

V svojem stanovanju v Gradcu in pri svojih znancih je dala že nešteto seans. Trikrat je bila po več mesecev v Londonu kot gost »Društva za psihično raziskavanje«, dalje v Monakovem, na Dunaju in v Pragi. Učenjaki, znani strokovnjaki v vseh znanstvenih panogah, so preizkuševali njene medijalne sile, ali pri kakem sleparskem triku je niso zalotili: ne vseuč. prof. Avgust Messer iz Giessena, niti prof. Verweyen iz Bonna, niti filozof in biolog H. Driesch iz Leipziga, ne Harry Price, predsednik »American Society for Psychical Research«, niti dr. med. Sünner, urednik revije: »Zeitschrift für Parapsychologie« v Leipzigu.

Pred leti sem se napotil proti večeru v Waltendorf pri Gradcu. Malo razočaran sem bil, ko sem zagledal gospo Silbertovo: čisto drugače sem si jo predstavljal. Zastavna je, majhne postave, gladko počesanih temnih las, med katere se že vpleta precej sivih; ima rjave, presunljive oči, iz katerih odseva poštenost in ljubeznivost. Prava koroška mama je (rodom iz Brež na Koroškem). Postala je ljubljenska Gradčanov. Le bolelna je, trpi za koliko žolčnih kamenčkov in za sladkorno boleznijo, kar jo često ovira kot medija.

O prvem čudnem dogodku je izvedela od svoje matere; sama se ga ne spominja. Kot majhen otrok se je nekoč nenadoma predramila iz spanja in je jela vpiti, da v bližnji vasi gori: naj rešijo otroke. Oče je mislil, da je zbolela in da se ji v vročici blodi; odpra-

vil se je po zdravniku, ko pa je stopil iz hiše, je opazil ognjeni žar z bližnje vasi. Vdrl je v gorečo hišo in rešil otroke.

Pozneje je kot otrok hodila k nekemu kmetu po mleko. Nekega dne gre s starejšo spremljevalko po mleko in sreča kmeta, ki ji je večkrat dal medu; držal je roko na nrsih, iz katerih je curljala kri. Opozorila je nanj svojo spremljevalko, ki pa ni ničesar videla in je rekla, da laže — češ. jaz nikogar ne vidim. Ko sta se približali hiši tistega kmeta, sta ga našli mrtvega. Iz prsi mu je res curljala kri. Smrtno ranila ga je veja drevesa, ki ga je kmet podiral. —

Do možitve ni doživela nič posebnega. V Leobnu se je poročila s finančnim uradnikom. Ko se je vračala z ženitovanjskega potovanja, jo sreča neki gostilničar in ji hoče stisniti roko. Njo je tisti hip pretresla groza. Izmaknila mu je roko in je morala slišati soprogov očitek. Ko ga je drugič srečala, jo je spreletela enaka groza, ali to pot se je premagala in mu je vendar podala roko. Pol leta nato je bil ta gostilničar obsojen zaradi uboja nekega divjega lovca, katerega je pred 13. leti brez potrebe ustrelil.

Nekega dne je odšel njen mož v Gradec. Stala je v kuhinji — otroci so bili zunaj. Zdajci se je zamaknila in je kakor v filmu sledila možu po graških ulicah. To je mož debelo gledal, ko mu je zvečer opisala dogodivščine njegovega izleta. Hočeš - nočeš ji je moral pritrčiti. Soprog ji je umrl 19. novembra l. 1914. — tudi za to katastrofo je vedela v naprej. Imela sta 10 otrok; od teh je še 7 živih.

Za okultizem se ni nikdar zanimala, najmanj pa, da bi uganjala humbug z gibajočo se mizico (Tischlrücken). Za take norčije ji ni bilo. Seans se je začela udeleževati šele na nekajkratno prigovarjanje vpokojenega uradnika Schobertha, ko je bila še v Voitsbergu. Tu se je pripetila tista čudna zgodba z »začaranim« glasovirjem. O tem nam mično pripoveduje njen sin:

Bilo je l. 1908. Oče je še živel. Stanovali smo v Voitsbergu. Naše največje veselje je bilo, če smo smeli snažiti sobe. Po storjenem delu smo se igrali slepe miši, pri čemer smo se radi skrivali za klavir. Mali Fricek se skobaca tiho na mizico in se vleže gor počez na trebuh, da ga ne bi nihče dotipal.

Tedajci jame klavir sam igrati. Dvig-nemo pokrov; tipke se pregibajo same. Mama je bila v zadnji sobi na koncu dolgega koridorja, precej daleč od nas. Ga. Silbertova pripomni: Bila sem pri najmlajšem otroku; slišala sem sviranje in sem mislila, da je prišel moj brat, ki je zelo muzikaličen. Kar pritečejo otroci vsi razburjeni in jokaje k meni, češ, klavir sam igra in pokrov je zaprt. Hitim v sobo in res slišim krasne akorde na klavirju. Otroci so se jokali in — molili. Naposled rahlo privzdignem pokrov in vidim, kako se tipke pregibajo. Lasje so se mi ježili. Onkraj hodnika je stanovala neka gospa; tudi ta je prihitela in vprašala: Kdo pa tako lepo igra? Ali je prišel brat?

Soseda, misleč, da se je sam zlomek spravił nad klavir, steče brž po blagoslovljeno vodo in škropi klavir. Hotela je iti po župnika, medtem pa je nehala igrati. — Trikrat je začelo in trikrat nehala, a v tretje ni bilo več tako dolgo in glasno; enkrat smo celo slišali spremljevanje vijoline. —

Ko je imela seanse v Londonu, v Pragi in drugod, se je češče omenjal njen duh »Nell«. Le-ta je glavni operator pri vsaki njeni seansi. Iz tega se da posneti, da je gospa Silbertova trdno zaverovana v spiritizem, ona veruje, da se res pojavlja duh z onega sveta, »Nell« po imenu.

Ves čas najinega pogovora je trkalo v steni, v mizi, v omari — vendar nas to ni motilo. Nenadoma me nekaj močno butne ob konec noge: ozrem se, nikjer v bližini ne vidim nog, pogledam gospo Silbertovo, ki pa se mi samo posmehuje. Pogovor teče dalje — kar se mi zavalj (po mojem občutku) nekaj kakor pasja glava ali pasje tace na kolena. Gospa Silbertova pripomni: To je običajen dotikljaj Nella pri pozdravu gostov!

Sedimo okoli masivne mize. Dobri prijatelji gospe Silbertove in gostje iz daljnih krajev. Pred vsakim potrka trikrat Nell v pozdrav, takisto mu tudi mi odzdravimo s trikratnim potrkanjem s kazalcem po mizi: Bog s teboj! Ostanem pri nazivu Nell, ker vsaka druga razlaga še manj razvozlja tajnost. Vedno je pri teh seansah kdo izmed najožjih prijateljev, ki se na ta ceremonijal dobro spozna in le-ta potem vodi seanso, izgovarja abecedo ter beleži posamezne črke. Tako se da nailaže sporazumeti z gospodom dr. Frančiš-

kom Nellom, ki je bil baže, kakor sam trdi, najprej častnik, potem menih in profesor, ki ni na kaki univerzi ampak privatno — svobodno — predaval v Nürnbergu in je živel od leta 1656. do 1713.

Korsem oktobra l. 1925. je obiskal gospo Silbertovo univ. prof. Verweyen iz Bonn in je Nella izpraševal o nekem svojem študentu, ki so ga že dolgo časa pogrešali. Karakteristični so Nellovi lakonični odgovori. V.: Ali me je študent poznal? »Da.« — Sem li jaz njega? »Ne.« — Je-li mrtev? — »Ne.« — Se bo povrnil? — »Ne.« — Živi v deželi večnega solnca.« — Začetkom leta 1926. so ga potegnili iz Rajne, kjer je že 15 mesecev ležal. —

Fenomeni gospe Silbertove se pojavljajo v močnem svetlikanju, ki izhaja iz prstov; v neštetem trkanju po vseh objektih v sobi, v materializacijah prstov in rok, v več ali manj oblikovanih fantomih, v dotikanjih in v telekinetičnih gibanjih in v graviranju predmetov.

Gostje postavijo ure, tabakiere ali kaj sličnega na mizni podstavek. Dve kontrolni osebi zagrabitita medij za levo in desno roko, na njeni nogi postavita vsak svojo nogo. Ostali si podajo roke. Medij pade tako v trans. Nena-

doma se telo zdrzne, vstane, osvobodí si roke, zakrili po zraku, sklene roke kakor v molitev, polaga jih najbližjim na ušesa; čuje se tik-tak ure. Odpre roko, ničesar ni v njej, svetel žarek švigne izpod mize v smeri proti medijevi roki, z roko prestreže dotični predmet in ga poda lastniku. Največkrat je graviran, včasj tudi ne — ali topel je — skoro vroč. Enemu izmed gospodov je bila ura celo dvakratno gravirana: na notranji strani pokrova in na steklu od ure.

Na podnožku se je nahajala tudi čaša, do roba napolnjena z vodo — in glej čudo — v svetlu rdeče električne svetiljke zapazimo, kako se čaša dviga izpod mize nad mizo in neka magična sila jo prinese do medijeve roke, ne da bi se kapljica vode prelila. Vidni svetlobni žarkj nad mizo in pod mizo švigajo semtertja, podobni bliskom. Prsti in rokam podobne tvorbe se prikazujejo, zdaj tu, zdaj tam — mehke so kot žamet ali galerta.

Dosti nam je, vstanemo kot nemi. Ali je sen? Sugestija? Halucinacija? In potem graviranja? Če teh ne bi bilo, bi človek mislil, da je vse en sam sen.

Gajski

Čitanje pisma v zaprti kuverti

(Slučaj preobčutljivosti)

V bolnici za duševne bolezni v Tombovu (Rusija) se je nahajala za histrijo obolela učiteljica M. Leva stran njenega telesa je bila docela neobčutljiva. Če si se je dotaknil na levi strani, ni ničesar občutila, levo oko ni nič videlo, levo uho nič slišalo, na levi polovici jezika ni čutila okusa. Zato pa je bila desna stran nenavadno razvita. Zdi se, da ji je priroda hotela na desni strani nadomestiti to, kar ji je vzela na levi.

Nekega dne — poroča ruski zdravnik A. N. Korvin, pri katerem je bila gdč. M. na opazovanju — je prejela med kosilom pismo, ga vzela v roke, nekajkrat obrnila in ga je položila na mizo, da bi ga pozneje prebrala. Tedajci pa udari v jok, češ, da je v pismu vest o smrti njene male nečakinje. Ko so pismo odprli, se je pokazalo, da je bila njena slutnja povsem pravilna.

Lahko bi kdo najprej trdil, da gre za navadno prevaro. Znano je, da so histriki zelo nagnjeni k takšnim lažem, ker se radi kažejo zanimive. Nemara je bila gdč. M. že preje obveščena, da je njena nečakinja umrla, pa je zdaj pričakovala, da se bo ta vest potrdila tudi z druge strani. Slednjič ni izključena možnost, da bi se opazovanka glede tega domenila s kakšno znano osebo.

Kako pa je, če gdčna M. res ni izvedela za smrt svoje nečakinje, dokler ni prejela pisma?! Telepatija, vidovitost, spiritizem, medij — teh besed se bo najprej spomnil vsak izmed nas. Korvin pa je dokazal, da imamo razen prevare in okultizma na izbiro še eno možnost. V ta namen je izvedel več zelo zanimivih poizkusov. Omenili bomo zgolj nekatere.

Prvi poizkus se je vršil s sodelovanjem petrograjskega Društva za poiz-

kusno dušeslovje. Vsak prisoten član je napisal na košček papirja kratek stavček. Nato je papir zganil in zalepil v zavitek. Samo ob sebi se ume, da ni noben povedal drugemu, kaj je bil napisal. Predsednik je potegnil na slepo roko iz polne posode pisem eno samo pismo, medtem ko so druga takoj sezgali. Pismo, ki je imelo priti v poštev za poizkus, so zalepili v nadaljnji zavitek in ga poslali v Tambov. Gospodin M. je povsem pravilno zadel vsebino pisma, čeprav še tako skrbna preiskava ni mogla dognati, da bi bilo pismo kdaj odprto.

Treba pa je pristaviti neko važno okolnost. Gdč. M. je vedno zahtevala, da naj pismo ostane nekaj časa pri nji, češ, da jo moti prisotnost drugih ljudi. Potemtakem ni povsem izključena možnost, da bi kakorkoli pismo odprla, ga prebrala in spet zaprla. Pri poznejših poizkusih pa je često prečitala vsebino zaprtega pisma tudi v navzočnosti drugih oseb. Zanimivo je, da pisem ni nosila k očem, kakor bi človek sodil, marveč jih je predvsem jako natančno in dolgo otipavala in stiskala med prste, nato pa se je uglobila vase. Počasi je jela odgonetati podrobnost za podrobnostjo, dokler ni imela celotne vsebine. Včasih pa je bil ves trud zaman.

Ti poizkusi so pokazali, da gdč. M. »čita« bolj s tipom nego z vidom. Sama je izjavila, da zaprta pisma čita s srednjim prstom desne roke, s katerim spozna oblike črk pod kuvertu. Dr. Korvin je v kontrolo tega priznanja izpeljal ta-le poizkus: Vzel je zvezek z desetimi listi pisalnega papirja. Na spodnjem listu je napisal nekaj kratkega z navadnim črnim in položil zvezek na mizo tako, da je bil popisani list čisto na dnu. Gdč. M. ga je iskala tako, da je tipala list za listom s srednjim prstom desne roke; samo izjemoma si je pomagala z drugimi prsti.

Izid je bil naslednji: Pri desetem listu ni razpoznala ničesar, prav tako pri devetem ne. Pri osmem je poznala (nejasno) mesto, kjer je bilo nekaj napisano, takisto pri sedmem. Pri šestem je — malce nesigurno — razločila številko 2 in nekaj ničli podobnega. Pri petem je jasno spoznala številke 2 in 9. Pri četrtem je trdila, da je sigurno napisana številka 29. Takisto pri nadaljnjih dveh. Na prvem listu je bila zares številka 29. Pri drugem poizkusu so ji

pokrili roke in zvezek z debelo ruto. Izid je bil enak prejšnjemu.

Gre tedaj za tako zvano *preobčutljivost (hiperesterijo)* tipalnega čuta; vrhu tega je njen tipalni čut že od narave znatno občutljivejši nego pri drugih ljudeh. Če položimo čez list barvanega papirja list navadnega brezbarvnega papirja, lahko skoraj vsak zadene, kakšna barva je spodaj. Če pa položimo na barvan papir dva lista navadnega papirja, je že težje razločiti. Skozi tri liste ni mogel razločiti barve noben človek normalnega vida. Gdč. M. pa je skozi štiri liste zadel barvo podložnega papirja.

Nato je dr. Korvin vzel nekoliko debelejši zvezek napol prozornega (svilnatega) papirja. V sredino snopiča je položil majhen košček barvanega papirja. Nato je zvezek zaprl in je velel raznim ljudem, da so obračali list za listom in ugibali, kakšno barvo ima v zvezku skriti košček. Normalnovidni ljudje so dokaj nesigurno razločevali barvo pod 12 listi, medtem ko je gdč. M. celo pod 27 listi razločila pravo barvo.

Naposled se je izvršil še ta-le poizkus: V majhne bele škatle iz kartona, kakršne rabijo v lekarnah, so položili barvane listke papirja. Nihče ni mogel zadeti, kakšne barve je listek, le gdč. M. je v petih primerih izmed sedmih razločila pravo barvo. V enem primeru je zamenjala oranžovo barvo z vijoličasto, v drugem pa vijoličasto z višnjevo. Podobne rezultate so dosegli ž njo tudi drugi raziskovalci.

Vsi ti poizkusi dokazujejo samo to, da se lahko posamezni čuti iz teh ali onih razlogov razvijejo visoko nad normalne sposobnosti. Če bi bila ta »čudežna« ženska prišla v roke okultistov in spiritistov, bi jo bili sigurno proglasili za izreden medij in tako bi stalj pred nerešeno uganko. Po zaslugi skrbnih poizkusov dr. Korvina se je ta slučaj pojasnil popolnoma naravno. Ne glede na izjemno stanje gdč. M. (histerija) velja izid teh poizkusov tudi za mnoge druge podobne primere. V okultističnih knjigah se često govori o »vidovitih« medijih, ki lahko skozi nekaj kuvert preberejo vsebino kakšnega pisma. Smatralo se je, da obstoji nov »šesti čut«, ali pa se je trdilo, da mediju sporoča vsebino pisma njegov »duh-zaščitnik«. Po Korvinovih poizkusih so vse te »razlage« postale odveč.

«Čarovnik» Diebel in «čudodelna» Terezija iz Konnersreutha

O Tereziji Neumannovi iz Konnersreutha se je že ponovno pisalo.*) Še vedno se nadaljuje zlasti v nemških deželah prepir o tem, ali je Neumannova pod vplivom nadnaravnih sil ali pa gre za naravne pojave, naj se tudi le-ti po današnjem stanju znanosti ne dajo tako pojasniti, kakor bi si kdo želel. Katoliški krogi se vsaj po večini nagibljejo k prvemu tolmačenju, medtem ko vsi liberalni krogi zastopajo drugo. V 2. številki smo priobčili zanimiva izvajanja o čudnih pojavih v živalstvu, ki spominjajo na slučaj rudarja Diebla, ki pravkar vnema nemški tisk dveh nasprotnih svetovnih nazorov. Cerkveni krogi namreč ne dopuščajo primerjave med konnersreuthsko devojko in tem »šarlatanom«, čeprav se takšna nalika vsiljuje sama po sebi. Glede Dieblovih produkcij je že povsem ovržen sum, da bi šlo za sleparstvo. Resni učenjaki so ga često in ponovno preiskali in potrdili, da so njegova »čudežna« dejanja resnična in da se dajo razložiti povsem naravno. Sicer pa Diebel sam že izpočetka priznava, da ne dela ne sleparsko in ne s pomočjo kakšnih »višjih sil«, marveč čisto prirodno. Richard Lehman ki je napisal študijo o njem, pravi, da bi bil Diebel pred nekaj stoletji sežgan na grmadj kot čarovnik, medtem ko bi Terezijo Neumannovo proglasili za svetnico. Diebel ne dela z Bogom, Terezija iz Konnersreutha pa. Zato ima prvi proti sebi predvsem duhovščino, dočim Terezija vzbuja v vseh pobožnih vernikih ogromno spoštovanje. Pri njej mora služiti trd kruh z nastopi v zabaviščih, druga pa je našla udobno mesto v samostanu.

O »čarovniku« rudarju Dieblu na kratko to-le: Bil je v ruskem ujetništvu. Nekega dne je skušal pobegniti, a so ga ujeli in zaradi pobega obsodili na smrt. V zaporu si je s stekleno črepinjo razrezal žile. V tistem trenutku pa sta se vzbudili v njem grozen strah pred smrtjo in silna volja do življenja. Polastilo se ga je tako zvano kateleptično spanje**, v katerem se kri ustavila. Rusi so mislili, da je mrtev in so ga vrgli na — smetišče. Ko se je tu

predramil, mu je jela rana spet krvaveti. Zvezal si je roko z žico in kri je nehala curljati. Usmilil se ga je ruski kmet in ga je vzel pod streho. Tu je okreval. Ko se je vrnil v domovino, je našel kruh v raznih majhnih zverinjkih, ki krožijo od mesta do mesta v Šleziji. Tako so spoznali, da ima izredne lastnosti in čez nekaj časa je jel nastopati kot fakir pod imenom »Sin Dolor« — Brezbolesten. Že s temi nastopi si je nakopal mržnjo ljudi, ki so hoteli videti v brezbolestnosti znamenje čudežnosti. Tožilj so ga zaradi prevare, vendar so se vsi sodniki in zdravniki prepričali, da so njegove produkcije pristne.

Kaj dela bivši rudar Diebel? Tako osredotoča svojo voljo, da jame pod vplivom avtosugestije dobivati na raznih poljubnih mestih krvave podplutbe. Na prsih mu nastajajo rdeča, križu podobna znamenja, ki počasi spet izginejo. Kadar le hoče, mu z raznih mest na telesu curlja kri, ne da bi se videla na koži rana. Lahko pa gre tudi v nasprotno smer: naredi si rane, iz katerih pa ne teče kri. Tako si zabode sabljo ali nož. Žeblje ali šivanke v meso in jih sname, ne da bi se poredila samo kaplica krvi. Dal se je tudi že pribiti na križ: visel je nekaj trenutkov, preboden z žebli in ni občutil bolečine. Rane so se počasi, a brez vsakršnih posledic zacelile.

Še ni izčrpan njegov »repertoar«. Tako se vživji v misel, da ga obdaja strašna vročina in se mu čez dve uri pojavijo na nekaterih mestih života mehurji, kakor pri opeklinah. Lahko gre tudi skozi ogenj (10—12 sekund), ne da bi občutil kakšno bolečino; pravi, da bi bil ostal še dalje v plamenih, ker ga ne žge kakor normalne ljudi, vendar pa bi mu utegnilo telo samo zgoreti, čeprav brez bolečin.

Dieblon primer pričuje, da ni treba »čudežev«, če hoče človek biti v očeh drugih čudežen. Kaže nam — prav kakor slučaj Terezije Neumannove — koliko raznih, še premalo raziskanih in osvetljenih možnosti skrivajo naša čutila, naša duša. Danes smo vsaj tako daleč v spoznavanju življenja, da nam za razlago takšnih pojavov ni treba klicati na pomoč raznih čistih in nečistih duhov; dandanašnji vemo, da je vse to v človeku, ne pa izven njega.

* Glej tudi »Življenje in svet«, 1927, št. 37, str. 854.

** Kateleptično spanje — popolno mirovanje človeka.

Kaj čuda, če so pred nekaj stoletji ljudi s tako čudno razvitimi sposobnostmi smatrali za satanove zaveznike in jih sežigali. Slutimo, da je utegnilo biti v tistih razburkanih, vihravih časih zelo mnogo takšnih »čarovnikov«, ki pa so

bili povsem nedolžni ljudje, izrabljajoči samo človeško neumnost v svoje sebične namene. V tem pogledu se nič preveč ne razločujejo od večine današnjih ljudi, ki takisto žive po večini od človeške neumnosti in omejenosti.

Fran Govekar

Franja in dr. Ivan Tavčar

Marija Lenarčičeva iz Bevk pri Vrhniku, hči bogatega posestnika, je bila kot dekle takšna krasotica, da se je vanjo zaljubil visok francoski častnik in jo hotel odvesti s seboj. Domači so jo skrili v podzemlje, kamor se je skozi spustne dveri prišlo po stopnicah. Dveri in stopnice lahko vidite še dandanes. Njena rojstna hiša je bila prva zidana hiša v Bevkah, in njen oče si je z dovoljenjem vlade zamejil in prisvojil, kolikor je hotel takrat še brezposestnega močvirja, da ga je obdeloval. Ker je imel dolgo dobo prostrano šotarijo, razsežna polja in gozdove, je bil Lenarčič resnično kmetiški magnat. In poskrbel je tudi, da mu je bila hči Marija v ljubljanskem uršulinskem samostanu skrbno izobraževana in odgojena. Nič ni torej neverjetno, da se je Francoz zaljubil v zdravo slovensko lepotico za takratno dobo visoke ženske omike in izdatne dotje.

Lepa Marija pa je po odhodu Francozov iz Napoleonove Ilirije veselo plesala na ljubljanski proslavi »Mirovega godu« dne 11. julija 1814 v krasni narodni noši in nosila svilen trak, ki ga vidiš v vitrini še danes lahko na Tavčarjevem Visokem pri Poljanah. In na tistem traku čitaš V. Vodnikove stihe: Pobiči, punčice, pul'te marjetice, zlatice, zvončike, dens Mirov je god...

Ta krasotica pa se je l. 1815. omožila z Janezom Jelovškom, mladim vdovcem, posestnikom z Vrhnike. Imela sta hčer *Jožefo* l. 1816; a še isto leto je oče Janez umrl. Lepa vdova se je štiri leta nato omožila drugič z ljubljanskim vdovcem, gostilničarjem in trgovcem s čipkami Andrejem Lukmanom. Za dotjo mu je prinesla, razen denarja in velike bale, tudi posestvo v Bevkah, ki je danes last Tavčarjevih.

Lukmani so imeli v Ljubljani na Poljanski cesti (danec št. 3) hišo od pamtiveka. Tu so krčmarili in trgovali na debelo, včasih z veliko, včasih z manjšo

srečo, s čipkami, in zato se je rekle hiši »pri špicramarju«. Zlasti po letu 1855, si je Franc Lukman ustvaril s prodajo čipk razsežno trgovino in veliko bogastvo; podrl je staro hišo in si zgradil novo, sedanjo hišo, v kateri ni več obokov, pod katerimi je bilo nekdanje dragoceno skladišče čipk.

Jožefa Lenarčičeva, hči Marije Lenarčičeve in Janeza Jelovška, se je omožila z Alojzom Arcetom v Ljubljano l. 1840. Bil je sin »Ochsenwirtov« na Sv. Petra cesti, na prostoru današnje Sr. Urbančeve trgovine. Bil je imovit in ošaben mož, ki je živel kot zasebnik brez poklica, ker je imel dovolj imetka po roditeljih krčmarjih. Z Jožefo Lenarčičevo je imel štiri otroke: Rajka (pok. poštnega blagajnika in ustanovnika »Arcetove ustanove« za naš gledališki naraščaj, ki jo upravlja Dramatično društvo v Ljubljani), Josipino, zvano »Ajka«, ki je umrla pri dr. Tavčarjevih l. 1923. par mesecev pred dr. Iv. Tavčarjem, Pavlino (pok. ženo pok. sodnega nadsvetnika Martina) in *Frančiško*.

Ta *Frančiška* se je s 17 leti omožila z 38letnim nadtelegrafistom Gustavom Košeninijem. Oče Gustava je baie prišel iz Italije, je bil oskrbnik Galletove graščine na Bistri, je imel v Ljubljani hišo v Streliški ulici tik današnje hiše sv. Marte ter je umrl 90 let star.

Gustav Košenini je bil slovit, neumoren in strasten lovec, mož zatega, nad vse prijetnega humorja. Anekdote o njegovih zabavnih lovih, neusahljivi dovtipnosti in nekoliko krivem, obilnem — nosu so se ohranile še dolgo po njegovi smrti. Ženka *Frančiška*, drobna oseba maihnega obrazka mu je rodila hčerko edinko *Franico*, ki je podedovala po svoji prababici, babici in maičici svojo lepoto, po očetu pa svojo humornost, živahnost in — značilni nos.

Majka Frančiška je sedela nekega jutra s svojo jedva dva meseca staro Franjico v naročju pri zajtrku. Nena doma je zdrkljalo otroče po tleh, prisotna teta Ajka in stric Franc Lukman sta pobirala detece in se ukvarjala z omedlelo mlado mamico, a vse zaman. Frančiško, niti 20 let staro, je zadela kap in je izdihnila.

in imel v svoji hiši vse Arcetove s Franjico Košenini vred.

Ta Franjica pa je postala soproga dr. Iv. Tavčarja. Sirotko, dekletce Franjico so oboževali in razvajali tetke in strički. Bili so narodno zavedni ljudje, ki so zgodaj vcepili otroku narodni ponos in ljubezen do materinščine. S 6. letom so jo poslali v uršulinsko šolo. A

FRANJA TAVČARJEVA,

častna dvorna dama Nj. Vel. kraljice in častna meščanka Ljubljane

Jedva tri leta nato se je Gustav Košenini na lovu prehladil, dobil pljučnico, v vročici bledel, klical kot navdušen Sokol »Živela Slovenija!« in umrl . . .

Tako je ostala sirotica Franjica poslej v oskrbi in vzgoji tete Ajke, strica Rajka in starega strica Franca Lukmana, najuglednejšega, a tudi poslednjega špickramarja. Ostal je namreč samec

dekle je rastle tako naglo, da je bilo dolgo, suhotno in tako slabotno, da so ga morali vzeti iz šole in obdržati doma. Prihodnje leto je šla na vadnico, ki pa je imela skoraj samo nemški pouk. Le dvakrat na teden so se slovenski otroci po eno uro ukvarjali s slovensščino; slovenska slovnica je bila med vsemi najbolj drobna knjižica in

po nji je poučevala Marija Fröhlichova, ki pa sama ni dosti znala slovensčine. Ko je Franjica dovršila pet razredov vadnice, je vstopila v zunanjo uršulinsko šolo. Med součenkami je bilo tudi precej Slovenk, a »uglednejše« so bile nemške in nemškutarske hčere.

Ko je l. 1883. prišel v Ljubljano cesar, je posetil tudi uršulinsko šolo.

Mayer, nevesto Mimi Grasseli pozneje Čapkova, prvo družico nevestino Franja Košenini, prvega druga Fr. Fabiani, teto Marija Murnikova, starega svata Fran Drenik itd. Svatje so se vozili z balo in ž njimi kmetiški godci iz Poljan, ki jih je preskrbel sam dr. Iv. Tavčar. Takrat je Franjica prvič nastopila javno: narodno demonstrativno

FRANJICA, DR. TAVČARJEVA NEVESTA
Po sliki Ivane Kobilce

Nemke so zasedle prve klopi, a deklamatorica je bila Ana Černy, soproga Rikarda Jakopiča. Vse učence so morale biti v črnih oblekah z rumenimi trakovi! Črnožoltost so morali izražati torej celo šolski otroci.

Za slovesni izpredv mimo cesarja pa je aranžirala Marija Murnikova slovensko kmetiško svatbo. Ženina je v narodni noši predstavljal lekarnik

no! In na ljudski veselici popoldne v Lattermannovem drevoredu za današnjim Jakopičevem paviljonom so slovenski svatje z družicami ne le veselo plesali, nego tudi glasno govorili slovenski, da so dvornikom pokazali, da je Ljubljana slovenska.

Teta Ajka je vodila Franjico še kot učenko na prireditve v čitalnici in k gledališkim predstavam, stric Rajko,

pogumen Sokol, čitalničar in naročnik slovenskih knjig in listov, pa je Franjica zalagal z berilom. In usoda je hotela, da je Franjica posebno rada čitala povesti in novele Émila Leona. — dr. Tavčarja; vsa njena duša pa je zapela ob čitanju dr. Tavčarjevih »Mrtvih src«. A pisateljca ni poznala.

Nekega dne pa sta Franjica in Pepina Dolenčeva, hčerka pisatelja H. Dolenca, obe učenci VIII. razreda, srečali pred škofijo dva mlada bradata gospoda. »Vidiš, tam-le gre dr. Tavčar!« je rekla Pepina. — »Kateri je?« je vprašala napeto Franjica. — »Oni črnil!« je odgovorila Pepina. In Franja je z največjim zanimanjem pogledala onega črnega, ki pa je bil avskultant dr. Simičič. Dr. Tavčar in dr. Simičič sta namreč stanovala skupaj pod trančo in kot prijatelja hodila po mestu.

Tako se je s Franjico pošalila usoda, da je dolgo smatrala dr. Simičiča za pisatelja ljubljenca, dr. Tavčarja.

Potem pa se je šla Franjica po želji svojih praktičnih tetk učiti šivanja h gospé Jeschennaggovi v Nemški ulici, prišla z Ajko na čitainiško »besedo« s plesom v Šelenburgovi ulici, in tam jo je nagovoril bradat lep plesalec: »No, frajlica, ali imate nalogo že spisano?« — Tako za malo se je zdelo Franjici to impertinentno vprašanje, da so jo obile solze. Dr. Tavčar pa se je predstaval in vprašal neusmiljeno dalje: »No, lepa gospodična, ali kaj berete?« — »O, da, pa še veliko.« — »Hm, res? Pa kateri naš pesnik vam je najbolj všeč?« — Franjica, vsa v zadregi, je pomislila in nato odgovorila: »Koseski!« — »Vraga!« se je zasmel dr. Tavčar. »Tista kolohocija?! Saj vendar ničesar ne razumete!« —

Vsekakor njun prvi dialog ni bil prijeten. Franjica si je pač mislila: »Oh, kako zanimiv in zal mož, samo strašno — grob!« — Dr. Tavčar pa, ker mu bistra Franjica ni ostala dolžna nobenega odgovora in ga je očarala njena sveža dekliska nedolžnost, si je dejal: »Primaruha, ali je to dekle! Ojoj, samo da bi jaz že ne bil tako star!«

Ko se je vršil narodni bazar za Narodni dom, je kaj pa da tudi Franjica prodajala cvetke in razno drobnjavo. Pa je prišel zopet dr. Tavčar, jo gledal in se pošalil: »Ali bi mi prodali za Narodni dom en — poljub?« — Franjica je ostolbela, zardela in povabila oči. — »No, no, pa mi prodajte tistile oleane

drov cvet iz svojih las!« Dala mu ga je in on je plačal z velikim bankovcem.

Od tistihmal je dr. Tavčar sledil Franjici na cesti in na vseh plesih. In zaljubljen je v dekletce tako, da ji je pošiljal šopke, pozvedel celo pri njeni šivilji, kakšne boje bo njena toaleta na prihodnjem plesu. Ter ji vselej naročil in poslal šopek z manšeto v boji njene vsakokratne obleke.

Napram Franjici je ostal galanten in glah, dasi v občevanju z ženskami sicer ni bil brez izkušenj. Vedno pa je izkušal svojo ljubezen prikrivati z dovtipi in roganjem. Zaradi dekleta, ki je bilo po svoji omiki, ljubeznivosti, zgovorni in družabni okretnosti doma v najboljši slovenski in nemški družbi ter je zaradi svoje lepote in imovitosti imejo vedno mnogo spremljevalcev in nezatajehanih občudovalcev, je začel čutiti celo prav neprijetno vznemirljivo ljubosumnost. Trpel je tem bolj, ker si je v neutemeljeni hipohondriji dopovedoval, da je za tako mlado, živo dekletce prestar in predolgočasen. Zato je, kakor Prešeren, »dolgo upal in se bal« izreči odločilno besedo.

Končno je odpotoval na oddih v Rogaško Slatino. Odondot ji je začel pisati pisma, ki jih priobčujemo prvič dobesedno in ki so tako značilna:

1.

Brez datuma)

Častita gospica! Že dolgo imate priliko opazovati, kako sledim kot senca Vaši drobni postavi, in neprenehoma dozdeva se mi, da sem podoben zaljubljenemu dijaku, ki so že od nekdaj zasledovali Vaše korake.

Dozdeva se mi pa tudi, da stvar ne sme taka ostati, ker z golim zdihovanjem in samimi pogledi (kakršnih imate Vi brezštevno v Vaših velikih očeh in kateri se morda še na druge Vaše srečevalce, kojih imate v mojo žalost tudi brezštevno, — s tisto rahlostjo, ki je mene omamila, vsipajo) mi ni pomagano, in dan za dnevom se bolj pogrezam v neko negotovost, ki mi dela življenje neprijetno in nestrpno.

Da ti negotovosti konec napravim, odločil sem se s težkim srcem (ker vest mi daje očitanja, da sem morda prestar in predolgočasen za Vas, ki ste komaj prestopili prag pravega življenja), da sem po dolgem času napisal tale zaljubljeni list, kojega boste pokončali, če njega obseg Vam všeč ne bode. In odpustili mi ga bodede

tudi, ker je pred mano živel že mnogo in starejših ljudi, ki so tudi hoteli imeti mlado ženico, dasi so se jim pričnjali lasje siveti po zaljubljeni glavi.

(Nedokončano, ker je pisatelj tega lista končno vendar le ogovoril dekle na ulicah vzlic nevarnosti, katera mu je pretila od njene roke.)

2.

Na Slatini, 18. 7. 1886.

Preljuba Franica!

Spolnovaje dano Vam obljubo, kupil sem danes novo pero ter se vsedel za mizo, da Vam napišem ta drobn list.

Sedaj sem tu na Slatini, tičeč v sredi groznega dolgočasia! Dobil sem z velikim trudom stanovanje, visoko pod streho. Bila je to edina sobica, katero so mogli še oddati deželni štajerski stanovi. Vse drugo je natlačeno samih ogrskih in tržaških židov, kojih zakonske ženice tehtajo po dva do tri cente in morda še več. In vse to kriči, laja, mekeče in kroka okrog človeka, prav kakor bi se ne nahajali na zemlji slovenski, nego kje tam doli mej Betlehemom in Jeruzalemom. Brezuspješno se trudi oko, da bi iztaknilo v tej judovski puščavi kaj tolažilnega — dokler končno ne obvisi na visoki, v vijoletni talar zaviti, vzorni podobi Jurija Strossmayerja, katera me je od-

škodovala za vso prozo, ki so jo jutro ve dežele poslane tu sem.

Lahko si mislite, kako brezumni so morali biti moji prvi vtisi po teh krajih, in kako strastno sem hrepenel nazaj mej ljubljanskih drevoredov sprehode, kjer sta se mi žarila kresova Tvojih rdeče obvitih očes, katera sta zapeljevala ne samo ponižnih Slovencev ponižnih otrok, temveč še celo nemškutarskih staršev nemškutarske sinove!

Če mi torej dovolite, vzbujal si bom dan za dnevom in znova in znova spomin na Vaše prečudne poglede in na lice pod njimi, katerega žali Bog do sedaj še nikdar poljubil nisem, izvzemši enkrat v — sanjah, iz česar bodete sklepali, da sem v sanjah pametnejši in ne takov butelj, kakor tedaj, če sem v resnici na Vašej strani ter se Vas poljubiti ne upam, kar bi bilo vendar pošteno in pametno!

V prilogi Vam pošiljam historični spominek iz tistih časov, ko sem v beli Ljubljani največ tlaka pogladil, ter Vas prosim, da se me kmalu spomnite z malim odgovorom, v katerem naj se pa tudi bere o Vaših »skrivnostih«.

Sicer sem pa pri življenju in v smrti le Vam vdan ter bom tak, ko bodete Vi morda že davno pozabili vernega Vam

dr. Ivana Tavčar
(Konec prihodnjič)

G. Senzinov

Kako sem prišel na rob sveta

PISEC NAM PRIPOVEDUJE O SVOJIH DOGODIVŠČINAH NA SKRAJNEM KONCU SIBIRIJE, KJER PREBIVALCI VASI RUSKOJE USTJE NE VEDO SKORAJ NIČESAR O OMIKANEM SVETU IN ŽIVE V DIVJI PRIRODI SVOJE PRIMITIVNO ŽIVLJENJE.

Dvanajst let je že, odkar sem postal proti svoji volji raziskovalec severnih krajev. Brez sodne obravnave so me pregnali za pet let v jakutsko ozemlje, v severovzhodni Sibiriji. To je bilo pod carsko vladavino že v tretjič, da so me pregnali, potem ko sem prve dvekrat pobegnil. Takrat so ukrenili še posebne mere proti meni. Pregnali so me na najoddaljenejši sever kamor še niso bili poslali nobenega človeka in odkoder je bil pobeg po splošnem naziranju nemogoč.

Vas, v katero so me namenili, se je imenovala Rusko Ustje. Celo v Jakutsku, glavnem mestu tega ozemlja, skoraj niso vedeli o tem pozabljenem gnezdu. Leži na 71° 1' severne širine in na 149° 26' vzhodne dolžine ob izlivu reke Indigirke v Severno Ledeno morje. Če hočem označiti oddaljenost tega kraja ga moram točno opisati. Od glavnega mesta Sibirije Irkutska, ki leži ob sibirski železnici, do glavnega mesta Jakutske gubernije, Jakutska, štejejo nekako 3000 milj. Od prvega do druge-

ga mesta se pelješ poleti s parnikom po Leni, pozimi s sanmi celih 25 do 30 dni, in sicer moraš potovati pozimi s pomočjo konjev dan in noč. Odpotoval sem iz Jakutska pod nadzorstvom posebnega oboroženega kozaka, ki je moral paziti, da zopet ne uidem; odpotovala sva v začetku decembra l. 1912. Že dve sto milj za mestom smo morali zamenjati konje s severnimi jeleni, ki smo jih potem večkrat menjali pri nomadskih plemenih. Na potovanju smo

v zračni črti, bi mi bilo od bivališča do Severnega tečaja dosti bližje nego do najbližjega večjega mesta, do Jakutska, ki ga smatrajo celo v Sibiriji kot eno izmed najsevernejših točk.

Poštna zveza tukaj seveda ni bilo. Odgovor na dopis kakšni oblasti bi dobil iz Jakutska nič prej nego po poldrugem letu in tudi to šele takrat, če bi odposlal pismo po posebnem slu. Samo dvakrat v letu sem lahko prejemal vesti od svojcev: ob začetku in ob kon-

NAJSKRAJNEJŠA VAS NA SEVERU *Ruskoje Ustje v Sibiriji*

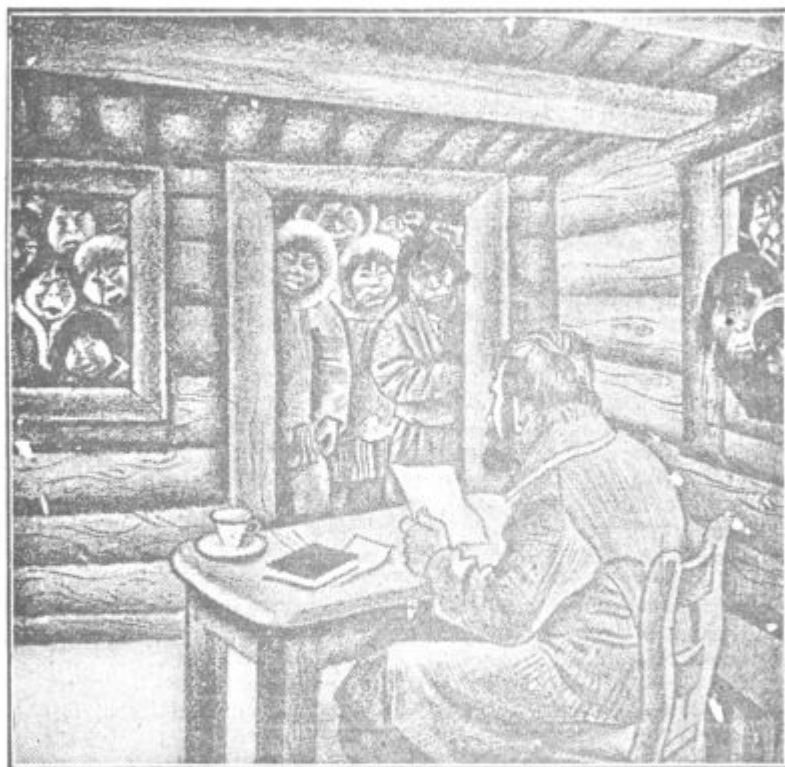
srečavali Jakute, Tunguze in Jukagire; ruskih naselbin tu ni več. Naletiš samo na nomade. Šele sredi februarja smo dospeli do reke Indigirke, čeprav smo brzeli na vso moč. Od tu dalje nismo mogli naprej niti s severnimi jeleni in zadnji kos poti do cilja smo opravili s sanmi na pse. Na ta način sem izvršil vse potovanje — kakšnih 1000 milj — s konji, severnimi jeleni in psi v 2 in pol meseca. Vas Rusko Ustje, v kateri bi moral živeti, je ležala 6000 milj od železnice. Če bi hotel izmeriti daljavo

cu zime, če so jih prinesli trgovci z juga. Ti so prinašali blago iz Jakutska in so ga zamenjavali pri lovcih-domačinah za kožuhovino. Toda nobenega pisma iz Moskve nisem prejel pred rokom osmih mesecev.

V tej deželi sem videl mnogo čudežev, doživel sem mnogo presenečenj in sem bil primoran za dobo več let živeti v položaju, ki je spominjal na življenje Robinzona Crusoeja. Samo ob sebi umevno, da sem moral napraviti vse sam: priskrbeti si hrano s pomoč-

jo puške in mrež (severne jelene, divje gosi, ribe), pripravljati jedi, graditi si hišo, iskati si drv za kurjavo in ledu kot nadomestilo za vodo v kuhinji, skratka: moral sem biti, kar je bil Robinzon Crusoe: lovec in ribič, kuhar, tesar, drvar, vodnar, krojač itd. Zato sem mogel pozneje, če so me spraševali znanci in prijatelji, ali sem se v pregnanstvu dolgočasil, odgovarjati prav odkritosrčno, da za dolgočas nisem imel časa...

50 stopinj pod ničlo. V Verhojansku pa, ki velja za najmrzlejšo točko na zemlji, sem doživel mrazoto 71 stopinj pod ničlo. Toda še slabši nego takšni mrazi in še nevarnejši so bili snežni viharji, ki so na severu jakutskega ozemlja vsakdanja prikazen. Ne poznam nič strahotnejšega, nego so snežni viharji. Samo izvedenosti in poznanju krajevnih razmer naših vodnikov (Jakutov in Tunguzov) se moramo zahvaliti, da nismo propadli. Eden teh grozovitih

VSA VAS SE ČUDI . . .
Prišel je tujec iz neznanih krajev

Pot nas je vodila skozi goste, divje šume, skozi tajgo, kakor jo pozna samo Sibirija, skozi globoke soteske, ki so jih izprale ledene ploče velikih in malih rek, prehodili smo ogromna, gozdnata gorovja. Prenočevali smo včasih v nomadskih šotorih, drugič v posebnih kočah za potovalce, ki jih je bilo treba za prenočevanje seveda vsakokrat šele urediti. Potovali smo v najbolj mrzli letni dobi, v decembru in januarju, in ves čas ni bila temperatura nikoli višja od 20 stopinj pod ničlo, večinoma pa

snežnih viharjev nas je zalotil prav za Novo leto in sem prebil Silvestrovo v neki koči, ki je bila nad streho pokrita s snegom. Ob tuljenju sibirskega viharja, popolnoma ovit v kožuhovinasto odejo, sem prebiral ob svitu goreče treščice knjigo o Afriki...

Ob vznožju visoke gore, ki je tvorila zadnje predgorje Jablonovskega gorovja, smo ostavili goščavo sibirske tajge in pričela se je tundra, ki se vleče ob morski obali. Čim bolj smo se približevali severu in morju, tem ubož-

nejše je postajalo rastlinje; začetkoma si videl še visoko vrbičevje, ki je postajalo vedno nižje in je na koncu čisto izginilo. Vsenaokoli ni bilo nič drugega razen nedogledno ravnega, zasneženega polja. Oko ni našlo ničesar, na kar bi se oprlo. Prav ob takšni tundri je ležala vas Rusko Ustje.

Ob vsej dolžini Indigirke, ki meri gotovo ne manj od poldruga tisoča milj, velja Rusko Ustje za največjo vas. Toda ne šteje več nego šest hiš ali, kakor tu pravijo, dimnikov, kajti na tem ozemlju mrazine ne šteje koča brez ognjišča nič. Prebivalcev je bilo 22. po mojem prihodu 23. Ob vsej Indigirki ne živi več od 400 ljudi in ti se porazdeljujejo ob njenem celotnem toku na naselbine z dvema, kvečjemu s štirimi hišami. Tu živenci Rusi tvorijo tako rekoč nekakšen ruski otok v morju nomadov, Jakagirov, Tunguzov, Jakutov in Cukčev. Le-ti se bavijo z rejo severnih jelenov, medtem ko živijo Rusi po naselbinah ob rečnem bregu in gojijo pse namestu severnih jelenov. Zapuščeniost tega ozemlja sem občutil na lastni koži in ne vem, ali je na severni polobli še kakšen kraj, ki bi bil od kulturnega življenja bolj oddaljen in bolj odtrgan nego Rusko Ustje. Najbližji kulturni center je proti jugu Ustjansk, kraj s tridesetimi hišami, v oddaljenosti 800 milj, in proti vzhodu Nižnji Kolimsk s 25 hišami, približno istotoliko oddaljen. Nobeden izmed prebivalcev Ruskega Ustja ni potoval dalje nego do teh dveh vasi; do Jakutska ni prišel nihče. Imena kakor Moskva in Petrograd jim zvenijo kakor pravljice.

Zato ni čudno, da napravijo prebivalci Ruskega Ustja vtis divjakov. Zadostuje, če povem, da ni bilo med njimi nikogar, ki bi znal čitati in pisati. Bil sem edini izobraženi človek, ki je prispel v to neznano ozemlje. Moj prihod je pomenil zato velik dogodek. Dolgo časa niso romali samo prebivalci Ruskega Ustja, temveč tudi prebivalci okoliških vasi k meni, da bi se me nazijali, kakor zijamo pri nas na divje živali. Večino stvari, ki sem jih prinesel s seboj, so videli prvič v življenju. Najbolj so se čudili moji winchestrski puški, ki sem jo smel po dolgih prošnjah vzeti s seboj. Oni sami so bili oboroženi večinoma s puščico, lokom in sulicami, s katerimi se niso spravili pogumno samo nad severnega jelena, temveč tudi nad severne medvede. Samo nekateri so imeli malovredne puške na zrnje. Veči-

na predmetov, ki sem jih izvlekel iz prtljage, je bila njihovem umevanju tuja. Niso si mogli napraviti najmanjšega pojma, kako se uporabljajo: n. pr. o termometru, o fotografskem aparatu in o mojih debelih knjigah. Najgloblji vtis je napravila nanje čisto navadna petrolejka. Ko sem jo izložil, je bil pri meni majhen deček, sin mojega soseda. Če je pozneje o tem govoril, je začel vedno tako: «Tedaj je izvlekel» — in na tem mestu mu je vselej zastal dih od navdušenosti — «lesketajoč se čajnik in je poveznik krožnik nanj.» Bila je medenasta, emailirana svetiljka s senčilom iz porcelana. Zvečer se je razširila po vasi novica: «Gori, gori.» Potem so priromali, samo da bi videli petrolejko. Neki radovednež je privozil na konjskih saneh iz kraja, ki je ležal 50 milj daleč. Dotlej še niso bili nikoli videli takšne svetiljke, hiše so jim razsvetljevala polena v kaminu ali z ribjim oljem napolnjene brljivke. Zdel sem se jim s svojimi presenetljivimi stvarmi, navadami in vednostmi bolj podoben prihajaju z Marsa nego običajnemu zemljanu.

Za dvajset rubljev na leto sem najel pri nekem prebivalcu Ruskega Ustja hišo in jo preuredil po svojem okusu. Vsa notranja oprema, po stenah razobešene fotografije, koledar, posoda, samovar, knjige — vse to je tvorilo za vso dobo mojega bivanja v Ruskem Ustju predmet najživahnejšega zanimanja in najtrdovratnejše radovednosti.

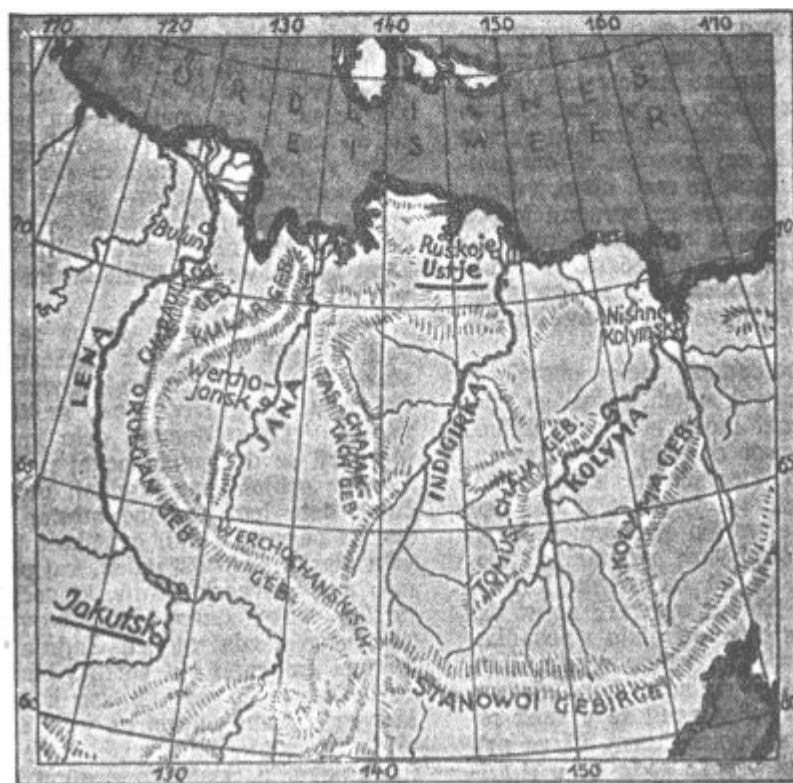
Kakšno je bilo Rusko Ustje! Bila je hedna naselbina z nekaj iz snega molečimi kočami in revnimi lesenjaci. Kamorkoli je pogledalo oko, povsod sam sneg. Tu pa tam nizko, pozimi s snegom čisto zakrito grmičevje. V enolični beli puščavi je razločevalo oko le s težavo pol zasnežene hiše z ledenimi šipami, ki so v tem severnem kraju nadomestovale steklene šipe. Te hiše zakrije včasih sneg popolnoma. Posebno žalostno je tu v novembru in decembru, ko solnce čisto izgine z obzorja in ko traja somračni, turobni dan manj nego dve, tri ure. To je najturobnejša letna doba in nesrečno zavijanje psov postane v teh dolgih, nenavajenih zimskih nočeh skoraj neznosno. Že okoli 3. popoldne se prikažejo prve zvezde in sevaajo do 11. dopoldne. Zato pa so te polarne noči s svojimi zvezdami, ki se svetlikaajo kakor dragulji na temnem žametu, neizrekljivo krasne. Skoraj vsako noč bel, včasih bujno barven se-

verni sij. Tako sem se ga privadil, da nisem nanj na zadnje niti več pazil. Zaradi bližnjega morja se dvigne mrz tukaj redkokdaj nad 50 stopinj pod ničlo, zato pa divjajo pozimi pogostoma snežni viharji. Takšen vihar je strašna prikazen. Davi človeka in mu trga sapo iz grla. Snežni toki ga mečejo po tleh in mu ne dovolijo, da bi videl več nego pet korakov predse. Če zaloti takšen vihar človeka na poti, tedaj je samo ena rešitev. Stopiti mora s sani in počeniti s svojimi psi za njimi. V eni sami noči zamete vihar hišo visoko nad streho in ustvari nad njo ravan, preko katere se lahko pelješ ne da bi slutil, da je pod teboj hiša. Mojo kočjo je vihar na takšen način večkrat zasul. Nekoč v noči pred prvim majem. In moral sem izgrebsti kakor krt predor skozi sneg, da sem prišel do dnevne luči. Če se oddaljš v takšnem metežu samo za deset korakov od hiše, si v nevarnosti in lahko se drzneš samo tedaj, če se držiš za vrvi, ki je privezana na hišo.

Zima se vleče v Ruskem Ustju preko osem neskončnih mesecev. od septem-

bra do maja — poletni meseci so toplejši, nego bi si mislil; na solncu je včasih do 30 stopinj toplote, toda redkokdaj premine poletje brez snežnih metežev. Poletni dan, ko ne zaide solnce, traja skoraj tri mesece, od 28. aprila do 20. julija. Indigirka se raztaja navadno šele v začetku junija.

Rastlinstvo je skrajno borno. Zemlja se staja poleti kvečjemu za dva čevlja globoko, spodaj je večna zmrzal. V vsem tem ozemlju ni absolutno nobene gozda in nihče izmed stanovalcev še ni videl, kako rastejo drevesa. Navadna smreka bi bila zanje prav tako nezasišana prikazen kakor za severnjaka tropska palma. Vrbičevje sega še za kakšnih 15 milj proti morju, potem izgine popolnoma. Od Ruskega Ustja do morja je še približno 70 milj. In polagoma se razgubi še poslednja trava in vseokrog, kamor vidi oko, poleti same močvare. Spomladi in poleti naplavi Indigirka množino padlih dreves, ki jih zvlečejo bejvalci na breg, in samo ta plavajoči les jih reši pred mrazom in jim služi za gradnjo hiš.

ZEMLJEVID SKRAJNE SIBIRIJE

Na obisku pri jugoslovenskih mornarjih

(Konec)

Trije dvojni udarci na zvon nam priključijo v spomin, da je ura 11. Trobentač da na povelje službujočega častnika znak za kopanje. Vsa posadka, razen stražarjev, jadno konča delo, se v svojih prostorih še hitreje sleče ter si obleče plavalke. Glej, že so se vsi razvrstili ob ladjini ograji. Na dano znamenje poskačejo z glavo naprej v morje, vendar pa ne vsi. Mornarjem novincem, ki še ne umejo plavati, navežejo rešilne telovnike ali pa vrvi okoli pasu ter jih, če nočejo prostovoljno v vodo, kar pomečejo vanjo. Nadzorstvo nad učenci ima službujoči častnik; medtem pa se drugi zabavajo z vodnimi žogami ter s tekmovanjem, kdo bo hitreje plaval.

Po kopianju in ko so se oblekli, je na vrsti kosilo, zgodi se tako kot pri zajtrku: iz praznega prostora nastane obednica, posode se urno praznijo, še malo in prostor je zopet skoro da prazen.

Skoraj vsi mornarji so odšli na »pramčano palubo«, kjer berejo ali pišejo, se ukvarjajo z različnimi nedolžnimi igrami in šalami, z godbo in petjem. Skoraj vsak pa ima po stari mornariški navadi tobak v ustih, naj bo v tej ali oni obliki. Tudi trobentač je med njimi, vendar pa se vsak čas ozre na sprednji jarbol, raz kateri plapola signal »Volno«. Ko bo signal spuščen, bo to častnikovo povelje, da naj trobentač s svojim pihalom pokliče moštvo od zabave k resnemu delu.

Tudi popoldansko delo obstoji v glavnem v različnih vajah, ko pa so končane, se snaži ladja in nje pritikline. Izmenoma gredo oddelki mornarjev tudi na kopno, kjer jih uče mornariško-sokolskih vaj. Tu dosežajo dokaj lepe uspehe. Vaje vodijo strumni podčastniki, ki so obiskovali mornariški telovadni tečaj, sloneč na sokolskih principih. Drugi izbrani mornarji zopet vadijo v veslanju ter prirejajo s posadkami drugih brodov živahne regate. Lahko smo ponosni na naše mornarje, zakaj do sedaj so zmagali še v vseh regatah s tujimi mornaricami, ki so pripule na obisk v naše vode in so si priborili krasna darila. Tako so bili zapovrstjo premagani Angleži, Američani

itd., kljub temu, da imajo lažje čolne in boljše trenirano moštvo.

Vendar pa mornariški pravilnik ne izključuje mornarjevih čisto osebnih potreb. Zadoni znak in naši fantje se izpremene v perice, ki bi jih lahko postavili za vzgled vsaki naši gospodinj-pERICI. Perica - mornar ti opere neverjetno veliko kosov perila in platnene obleke, ki glede na obilen posel ni malo umazana. Pere v nekaj litrih vode, brez sode in luga, samo s ščetko in milom drgne. Tudi za likanje mu ni treba skrbeti, ker si že umetno med pranjem vse zlika. Potem, ko se posuši, opazimo na perilu in obleki tako krasne robove, da bi kdo mislil; To je pa zlikano z dobrim likalnikom. Toda likalnik rabi mornar le za široke, modre hlače, v katerih se zdi tolikanj prikupen pristaniškim pa tudi drugim devicam.

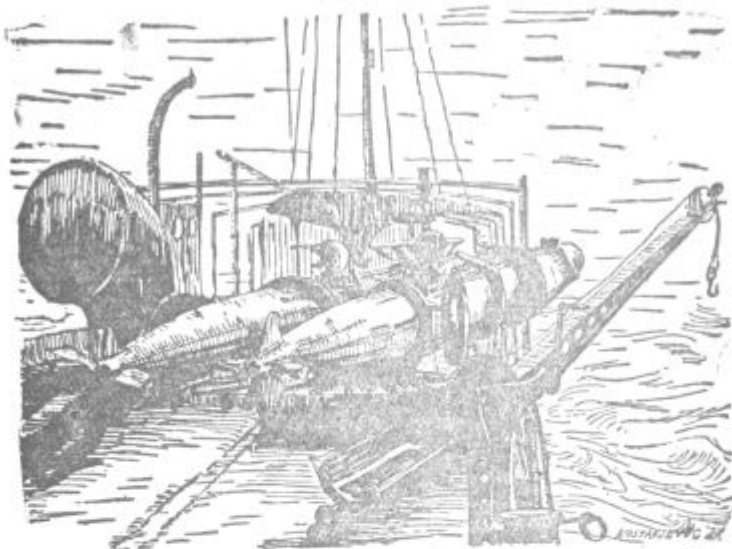
Spričo vročine, ki vlada poleti na našem Jadranu, je umljivo, da se morajo pred večerjo zopet skopati. Pravijo, da delo in kopanje povzročita človeku izredno slast do jedi. In res te mornarji pri večerji nazorno prepričajo o tem. Da pa ne bi na koncu dneva pozabili, da so tudi vojaki, jih glas trobente pokliče v večerni zbor, kjer jim službujoči podčastnik prebere dnevni raspored za prihodnji dan; zdaj je tudi čas za razne prošnje in drugo. To obravnava »prvi«, v važnejših slučajih pa poveljnik na raportu.

Natanko ob zahodu solca se zopet vrši na ladji svečanost: spuščanje zastave. Postopa se enako kot zjutraj pri dviganju. Zdaj sledi spet molitev in tako je glavno dnevno delo končano. Mornarji se do spanja nekaj ur še zabavajo; priljubljeno je zlasti petje. Tu čuješ tiste lepe, otožne srbske ljubezenske pesmi, pa tudi junaške o kraljeviču Marku. Najrajši pa se, kaj pa, zbirajo naši slovenski fantje, ki večglasno urežejo kako zaokroženo slovensko, zdaj veselo, zdaj otožno. Zadnje besedo ima trobentač, ki zatrobi blagoglasen mirozov in pozove vse k spanju. Mornarji gredo najprej po vrsti v skladišče po svoje klobasasto zvite mrežaste postelje, nastopijo z njimi še enkrat v zboru, kjer jih preštejejo, da se dožene, ali ni kdo prekoračil dovolje-

nega izhoda, zapeljan po sladkem Amorju ali nasmejanem Bakhju. Pripomniti pa moram, da se to zgodi kaj redko. Tako pridni in disciplinirani so

čolne z besedami: »Čoln ho-o-o-j!« in pa odgovor iz čolna.

Okrog desete ure sem se hotel vleči k počitku, kar zagledam na vrhu jarbo-

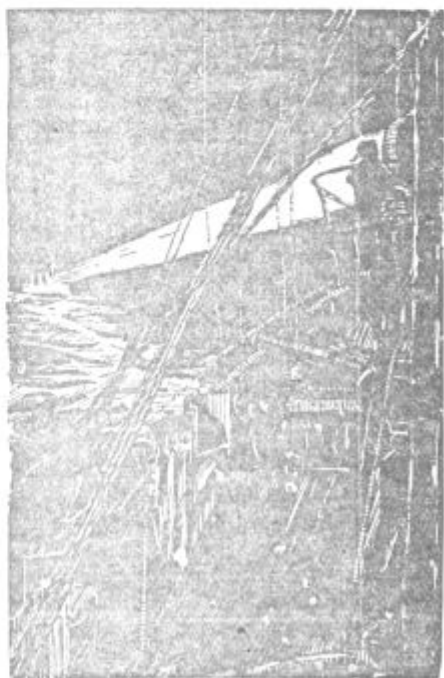

TORPEDO

naši fantje, da jih tujci n. pr. radi pohvalijo, češ: »Naši in vaši mornarji so najbolj disciplinirani na svetu«. Tega o angleških, ameriških, francoskih, španskih, da sploh ne govorimo o drugih mornarjih, nikakor ne moremo trditi.

Postelje so tedaj razpete, fantje so polegali in iz njihove spalnice ni čuti niti glasu več. Le enakomerni koraki nočnega stražarja se čujejo. Ker so ljudje, ki imajo opraviti s stroji vedno nekako samostojnejši, jo kurjači tudi čez noč uberejo po svoje. Včasih gredo celo v pepelnjake spat, namreč pod kotle. Tudi dijaki-mornarji, ki so v poletnih mesecih ukrcani na naših brodovih, si skoraj vedno izposlušujejo dovoljenje, da smejo spati kje na palubi pod milim nebom. Ker se študent — to je splošno znano in priznано — rad izogne delu in ne mara, da bi ga kdo motil v spanju, si je nekoč nekaj nadobudni naraščajnik pripravil ležišče v cevi za lansiranje torpedov, ki je bila zaradi malega defekta začasno neuporabna!

Noč je legla na ladjo. Le na pramcu in na krmju ladje ter na sizu in v častniških kabinah še brle luči. Vsa služba se vrši tiho, le zdaj pa zdaj preseka tišino glas mornarja, ki kliče prihajajoče

PONOČI

la sosednje ladje svetlobna znamenja. Vprašam mimogredočega častnika, kaj neki to pomeni? Le-ta opazuje nekaj časa svetlikanje, tedaj pa priteče signalist z depešo, ki jo je bil prejel. Častnik pojasni, da je admiralski brod ukazal, da naj se podkurijo kotli in da naj ladje sredi noči izplovejo. Nekaj trenutkov nato so kurjači že hiteli v kotlarne. Ubral sem za njimi. Pod kotli so jeli švigati plameni, moške so vedno znova in znova usipavali kurivo v žareča žrela. Govorjenja tu ne čuješ; za nje je služba prenaporna. Čuje se le sikanje plamenov, luputanje ognjiščnih vrat in drsanje posod za premog in pepel po železnem podu. Malo pred izplovitvijo sem krenil še v strojarno. Tu so strojniki pravkar preizkuševali stroje. Med tem so na palubi odvezali vrvi in verige z bov ter dvignili sidra. Ladja je oživela; nihče ni smel misliti na spanje. V strojnici je zazvonilo, kazalci strojnih telegrafov so se jeli premikati in vodja stroja je pazljivo opazoval ta gibanja — povelja s komandnega mosta. Ogromne mase železa in jekla, so se pričele hitreje in hitreje premikati. Gladki, vrteči se deli strojev mečejo svetle odseve električnih žarnic, ki osvetljujejo ves prostor, prepojen z oljnomastnim vzduhom. Že smo izplovili iz pristanišča.

Na odprtem morju je prišlo z glavnega broda povelje, da se morajo vse luči na ladjah zastreti in ladje pripraviti v vojno stanje. Tako so kot črne, prihuljene pošasti rezale morskno gladino v temno brezvezdno noč.

Toda v teh pošastih je vladalo življenje in čuječnost. Na vse uho so prisluškovali mornarji—straže in napeto zrli v noč, da bi ob pravem času opazili prihod brzih, ozkih in dolgih ladij: torpedovk. Topovi so bili nabiti in žarometi so praskljali! Klic! Samo poteg in bliskajoče in bleščeče udari svetlobni pramen po morju. In že zagrmí prvi strel! Vlačjevo rdeč, zakajen plamen udari iz cevi; v tem trenutku je tudi že na vseh ladjah postalo živo!

»Torpedovke na desni strani!«

»Torpedovke zadaj!« opozarjajo opazovalci in toča slepih izstrelkov »se vsuje« naglo približavajočemu se sovražniku naproti, ki s svojimi lastnimi žarometi šviga sem in tja, da bi tako oslepil obstreljevaločega ga topničarje.

Samo nekaj hipov je trajal boj med brzimi torpedovkami in njenimi počas-

nimi nasprotniki. Nudila se je nepopisna slika prekipeljavajočega življenja. Torpedovke je kmalu zopet pogoltnila noč. Zdaj pa zdaj pade kak strel ali se zabliska žaromet preko valov. Brž nato zavlada tišina in temna, gluha noč! Samo morje še rahlo šumi. — Temo preseka povelje z glavnih ladij, ki ga straža na vsaki ladiji glasno ponovi: »Konec vaje!«

Svitanje na vzhodu je že oznanjevalo dan, ko se je prosta straža odpravljala k spanju. Pluli smo naprej mimo Korčule proti Dubrovniku.

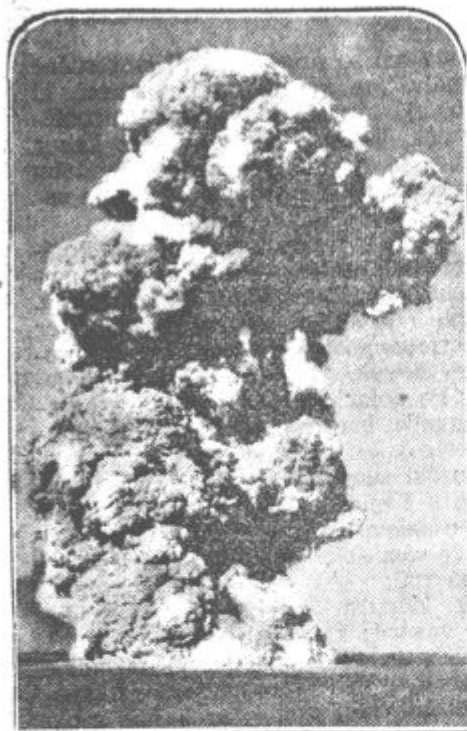
Ko sem se prebudil, sem opazil, da smo bili v Korčuli.

Marsikaj sem še opazil, vendar pa za danes zadostuj to, kar sem opisal. Omenim naj še to, da se v naši mornarici nikakor ne zanemarija duševna vzgoja. Mimo vojaških predmetov, čujejo in vidijo mornarji marsikaj zanimivega iz narave in zemljepisja. Častniki, pa tudi podčastniki se mnogo bavijo z moštvo ter pripovedujejo razne zanimive reči, ki so v prid plošni izobrazbi posameznika. Saj je menda že vsakdo opazil, da je mornar vedno nekako inteligentnejši in bolj olikan v vedenju nego običajni vojaki. In če smo preje trdili, da je ladja država oziroma svet zase, lahko tudi smelo trdimo, da je moštvo na ladiji tudi nekaka družina, zakaj tu vsakega posameznika osebno upoštevajo.

Poslednji solčni žarki so se poigravali z valovi v gruškem zalivu, ko sem se pripravil, da z nepozabnimi vtiski zapustim gostoljubni dom naših mornarjev, enega med mnogimi, ki jih zibljejo sinji valovi našega Jadrana.

Vulkan Krakatau

Zadnje čase so listi poročali o pojačanem delovanju ognjenika Krakataua, ki leži v Sundski ožini med otokoma Sumatro in Javo. Krakatau je splošno znan po svojih strahovitih izbruhih v letu 1883. in 1884., ko se je zaradi vulkaničnega delovanja velik del njegovega ozemlja odtrgal in pogreznil v morje, ki je besnelo in tulilo od Indijskega oceana do Pacifika. Zanimive so bile tedaj atmosferske motnje; nebo je bilo rdečkasto in popolnoma zasenčeno. Gosti stebri dima so se vili kvišku. V noči od 26. na 27. aprila 1884. je bila strašna eksplozija; dne 20. maja je sledil odločilen izbruh, ki je požrl najvišjo točko na ognjeniku, Pik Perbuatan.

Kakor večina ognjenikov, leži tudi Krakatau v neposredni bližini morja, v pasu, ki je za vulkanično delovanje zelo značilen. Ta ognjenik ima bujno šumsko rastlinstvo, v severnem delu pa je zelo bogat z gejziri. Stalnega prebivalstva izprva na otoku ni bilo; obiskovali so ga le Javanci, ki so prihajali tja po les. V poslednji polovici prošlega sto-

letja je postal Krakatau ljudska naselbina. Razmere so bile že lepo urejene, kar pride grozna pomlad l. 1884; na tisoče ljudi je prišlo ob življenje, izginili pa so tudi sledovi kulture, ki se je že dobro uvedla. Po tistem razdejanju se je začelo življenje na Krakatau obnavljati polagoma in samo od sebe. Ljudje se niso več upali naseliti v bližini ognjenika, toda semena so prinesli vetrovi in ptice, deloma tudi morske struje in narava je začela cvesti sama od sebe. Danes je Krakatau zopet obliuden in naseljen, v kolikor imajo ljudje še pogum vztrajati v neprestani opasnosti za svoje življenje.

C. H. Tillmanns, ki je preživel tik ob Krakatauu več let, ga popisuje takole:

Dospeli smo do Krakataua! Za nami je bila črna noč z mrzlimi meglami. Srečno smo prebrodili Sundsko ožino. Bilo je v avgustu l. 1914. Blizu afriške obale pri rtu Guardafui nas je dosegel brzotjav angleške vlade, ki je javljala čez kontinente in morja, da je izbruhnila vojna. Zmanjkalo nam je premoga in vode. Tudi jak monsun nas je prisilil, da smo pustili britanska pristanišča v Prednji Indiji. Zatekli smo se rajši pod nevtrarno zaščito Nizozemske Indije.

Kar se je dalo na ladji požgati, smo požgali. Dolgo brodarenje po Indiskem oceanu nas je stalo zadnjega koščka lesa, ki smo ga imeli na krovu. Čuvali smo vsak košček premoga, katerega smo morali hraniti za močne toke v Sundski ožini, kjer smo napeli vse sile, da nismo podlegli morskemu življu.

Tedajci se je pojavilo pred nami tropsko sonce. Kakor bi potegnil z roko, so se stopile megle. Na levi so se raztezale planine Sumatre, na desni so se razprostirale nižine Jave. Odprl se nam je veličasten pogled na Krakatau. Vstalo je čudovito jutro. Svetloba je oblivala pokrajine, ki so bile pokrite z lavo. Preteklost je živo govorila iz vsega, kar smo gledali: zemlja je bila razorana in razdejana, razpokana in prevržena. Čutili smo, da je tu posegla vmes mogočna roka prirode. Voda je bila modrikasto zelena in je zalivala stožčasti otok. Po rebri se je vzpenjal gozd; iz njega se je slišalo veselo vriščanje. Na nabrežju so se dvigale kokosove palme in pod njimi je ponižno čepela ribiška bajta, za nas edina razveseljiva točka na vulkaničnem otoku.

Našli smo zatočišče Telok-Betong. Spustili smo sidra, ki so se trdo prijela ostrih koral — za dolga leta. Krakatau smo imeli pred očmi. Vsak dan nas je pozdravljaj molče, kot starec z bogatimi izkustvi, ki ne zine besedice.

Telok-Betong je pristanišče za izvažanje popra. Naselbina je obenem jugovzhodna rezidenca Sumatre, dežele, ki je bila pri vulkanskem izbruhu Krakatau l. 1883. silno prizadeta. Tedanji izbruh velja še danes za eno najmočnejših vulkaničnih izbruhov zadnjih stoletij. Dež pepela je zatemnil nebo nad Sumatro in Javo, nad Celebesom. Detonacije so si sledile kakor treskanje ob nevihti. Proti nebu so sukljali goreči plameni in s strašnim truščem se je pogreznil v morje del otoka. Morje je pobesnelo in se je začelo grozeče valiti proti Javi in Sumatri, proti Ceylonu in Avstraliji. Dežele so bile opustošene, ljudje so ginevali kakor kopni sneg pod močnim solncem.

Poznal sem starega Kitajca iz Teloka-Betonga, ki je vse to doživel. Pripovedoval mi je, kako so rasli stebri dima do neba — bili so pač nad deset tisoč metrov visoki. Morje se je tako razburilo, da so ladje kar letele k obali, kjer so se raztreščile. Kitajec je imel ženo in deset otrok. Vse mu je pobrala katastrofa. Naselbina, v kateri je živel, je bila do cela opustošena. Le malo ljudi je bilo tako srečnih, da so oteli golo življenje in

zdravo kožo. Mož je govoril malajski jezik in mu je manjkalo besed, da bi opisal grozo, ki jo je občutil in doživel. Zato pa so tembolj govorile njegove oči. Tam je stalo zapisano vse, česar ni mogel izraziti.

Domačini so pripovedovali fantastične dogodivščine iz onih dni. Javanci, ki prebivajo skoro izključno na vulkaničnih tleh, ljubijo svojo domovino kakor Evropci svojo. Pogovarjajo se v duhu s podzemskimi prikaznimi, ki vodijo neznano usodo ljudi in svetovja.

V območju Krakatau ob Sundski ožini leži tudi provinca Bantam. To je najgroznejši košček zemlje v teh krajih. Ravnina je široka, odprta in vroča ter neverjetno gosto naseljena. Kaj vse premaga človek, da se prebije skozi življenje! Po holmih se razprostirajo plantaže gumija, katere upravljajo zviti Kitajci, vnovčujejo pa Evropci.

Poznal sem tudi Sundca. Kadar sem govoril ž njim in sem ga vprašal to ali ono o kakem njegovem rojaku, posebno pa, če sem želel izvedeti, kakšen je, mi je odvrnil: »Ajönna baggöör, djurogan, duka, kumaha, änging«. (Danes je dober, gospod; kakšen bo jutri, ne vem). Molčečji in tihi, pametni, ki razumejo nevarnosti. Vse vedo in vsega se zavedajo. Zato tudi stoično prenašajo svojo usodo in časte prirodo kot najvišjo silo, kakor mi svojega Boga.

Vladimir Kapus

Rjava skala in njeni gostači

Sredi nepredornega jelševja in trnjevega grmičevja, prepletenega s srobótom, divjim hmelom, zimzelenom in še z drugimi ovijajočimi se rastlinami, čepi skala, velika kakor srednja kmečka bajta. Kakor nje okolica, je tudi skala gosto poraščena z razno gozdno navlako, dolgočasno, kadar je suha pozimi, prekrasno, kadar cvete spomladi in pisano v jeseni, ko dozore sadeži in žare med pestro barvanim listjem. Edino večje drevo na skali je nekaj metrov visoka, stara, gostoveja, zakrnjena smreka, čije korenine tipajo po skalnih razpokah in skušajo zaman priti do hranljive prsti; navadno obtiče na tr-

dem kamenju in le s silo preskrbujejo svojo gospodarico s potrebno hrano.

Odrasli ljudje ne zahajajo v bližino R'ave skale, ker nimajo tamkaj nič opraviti, zakaj lesa ni, grmičevje pa ne rodi sadu. Mladina obiskuje ta kraj le pred cvetno nedeljo, ko prihaja trgat zeleni bršlin, ki na vzhodni strani prepleta skalo tako gosto, da ne vidiš skozi rjavih skalnih reber, po katerih so ji okoličani dali ime. Vzrok da vaška mladina, ki drugače povsod stika in vse iztakne, ne prihaja bolj pogosto v te kraje, je to, da imajo sosede Rjave skale velike od dima zakajene lope, ki pričajo, da tukaj večkrat prenočujejo cigani, strah naše mladine.

Prebivalci Rjave skale

Medtem, ko se ljudje ogibajo Rjave skale, jo tem bolj poseča divjad, ki ne more zaupati človeku in je najbolj zadovoljna, če je človek ne nadleguje; prav zaradi tega je tako vzljubila omenjeno pokrajino. Redko kje je zbranega toliko življenja, kakor v razpokah in votlinah te skale.

Na smreki, vrh skale, je skoraj vedno zasedeno veвериčje gnezdo. Kadar ni v

zavarujejo pred vitkimj podlasicami, ki so tudi stalne stanovalke v Rjavi skali. Poleg omenjenih pa nudi Rjava skala zavetje tisočem najrazličnejšega mrčesa. Samo mravelj je v skali kakih pet vrst. Glavni gostači pa stanujejo v pritličju v kletih. Ves spodnji del skale je razrit. Kakšnih pet vidnih in še več tajnih vhodov vodi v to čudno poslopje, ki je res pravo zavetišče grešnikov.

Pritličje imajo stalno v najemu rjave, dolgorepe lisice. Nikdar ni brez njih,

JAZBEC GRE NA LOV.

gnezdu veveriice, se ga poslužujejo polhi, ki se sicer skrivajo v skalinih razpokah, posebno, če čutijo, da gostuje v njihovi bližini grdogleda gozdna uharica ali pa če slišijo skovikati debeloglavega, požrešnega čuka. Sovino stanovanje poseti včasih kuna, pred katero trepečejo vsi gostači podstrešja, in tudi prebivalci zgornjih in srednjih nadstropij. V manjših duplih in razpokah gnezdi-jo senice, ki se nikoli ne srečajo z neprijetnimi sosedi — ponočnjaki. Bolj slabo se godi dobrim miškam, ki si izbirajo najmanjše odprtine, da se tako

zato imenujejo lovci Rjavo skalo popolnoma upravičeno: lisičji grad. Kadar koli se primeri v okolici kakšna kurja tatvina, že vodijo sledi, odpadlo perje, k Rjavi skali. — Najstarejši prebivalec, ki se je rodil pod Rjavo skalo in prebil pod njo dve tretjini življenja, pa je vedno godrnjajoči, pusti samotar, sivi jazbec.

Jazbeci

Čudno, enolično, ali kljub temu najbolj zanimivo je življenje starega samotarja, ki je velik samoljub, saj ga ne

gane ne pomlad, ne prijateljstvo, ne ljubezen; večino življenja preživi sam in nič ne vprašuje po prijateljih. Kot stalni samotar drži v svojem stanu red, zato pa ne potrebuje žene, da bi mu stregla in ga negovala.

Od prvih mrzlih jesenskih dni ga ne sreča nihče več, niti ponočnjaki, ki so ga sicer večkrat srečavali v poznih večerih, ko je odhajal, in ranih jutrih, ko se je vračal z lova.

Na jesen je zemlja zmrznila, zato ni mogel več kopati korenin, s polja pa so tudi že vse pospravili. Tako mu ni preostalo drugega, kakor da zaspi. Legel je na listnato posteljo, ki si jo je bil pripravil v najgloblji kleti. Glavico je položil med prve šape in sladko zadremal.

Spal je in spal; nekajkrat je zarenčal v spanju. Sanjalo se mu je bržčas, da se pretepa s tistim krivonogim izdajalcem živalskega rodu, lovskim psom jamarjem, ki ga je nekoč napadel v prstenem rovu, kamor se je preselil neko poletje izpod dragega domačega krova. «Rjave skale». Še v pravem trenutku pa ga je rešila njegova stara zaveznica — temna noč. Baš ko je zaslišal nad seboj udarce krampa v ilovnatu zemljo, je zavladala nad pokrajino boginja noči in je pregnala človeka. V sanjah gleda najbrž tudi tisti junaški večer, ko jih je mati peljala v senožet kopat ogrce in je izgubil svojega brata. Nu, hudo mu je bilo res, toda poglavitno je, da je sam ostal živ in da se je srečno zarastla pekoča brazgotina, ki jo je napravila strela z gromom ob čisto jasnem večeru. To pot je videl tudi svojega najnevarnejšega nasprotnika — človeka. Medtem je zaspal še bolj trdno in je otrpnil popolnoma.

Konec zime

»Ali kaj je danes, kje sem, kdo šušlja?« premišljuje sivec.

Dvigne glavo in prisluškuje: »Šepetajo korenine, zbudile so se in sedaj si pripovedujejo pomladansko bajko, o tisti lepi kraljični mladi Vesni, ki bo čez nekaj časa nastopila svoje vladanje. Korenine ob skali rastočega grmičevja, segajoče globoko pod zemljo, se pomenkujejo o novih oblačilih svojih nadzemeljskih izrastkov, ki jih bodo oblekli ob nastopu mlade Vesne in za katere morajo pričeti skrbeti že sedaj.

Jazbec ovoha vse okoli sebe, na to si pogladi razmršeno dlako in se čudi svoji mršavosti. Jeseni je legel debel

in okrogel, zdaj pa visi raz njegova suha rebra obširna, prazna koža. Polagoma se zgane, nekajkrat leno stegne, nato pa oprezno zleze proti izhodu. Otej, spodnji in zgornji del jazbine sta v redu, tudi glavni rov je početkoma gladek. V ožini, kjer sega v rova ostrska skalna škrbina, kamor se je nekoč zabalal njegov sovražnik — lovski pes, pa je to pot izhod popolnoma zaprt. Poskuša odpreti s rilčasto glavico, ali ne gre in ne gre. Jame kopati s lopatastimi šapami. Kmalu ga strašno zapeče v očeh. V uhod njegovega podzemskega kraljestva pokuka radovedni svet dneva in ga opali v očeh. Brž na to se je odprtina rova toliko razširila, da se samotar lahko splazi v beli dan. Razočaran je, jezi se na bedaste korenine, ki so ga prebudile. Medtem ko si korenine pripovedujejo o pomladi, se zunaj sneži, da je joj. Takoj se vrne k postelji. Preden se vleže, si dobro založi prazen želoдец z jesensko zalogo, ki jo je bil pripravil v zgornjem delu jazbine. Nič več ne posluša korenin, tako so ga razočarale. Kmalu zopet zaspi.

Medtem ko je starec pozabil na svet in svet nanj, je bilo vse drugače z njegovo sosedo, stanujočo na drugem koncu Rjave skale. Tudi ona se je prebudila, a ne more, ne sme več zaspati. Nič ji ni mar, ali je zunaj solnce, dež ali sneg, mučijo jo materinske dolžnosti. Poleg nje leže štirje slepi, skoraj snežno beli, z redko dlako pokriti mladiči. Treba je skrbeti za njih in za sebe. Vse to so posledice tistih pozno poletnih noči, ko se je seznanila s starim pustim sosedom, ki jo od tistega časa niti pogledal ni več, kamoli, da bi jo bil povprašal, kako je preskrbljena in kako neki bo vzgojila mladiče. Medtem ko starec spi, mora ona sleherno noč na lov. Vse ji pride prav. Zdaj ujamе žabo, ki jo je tudi prevarila pomlad, da je prezgodaj zapustila svoje skrivališče, zdaj izkoplje užitne korenine ali izrije kakšne črve, zdaj si kako drugače vsaj malce uteši glad. Protj koncu zime, ko ji poide skoraj že vsa jesenska zaloga živeža, ki se je sme dotakniti, le v najhujših časih, ji sreča nakloni dokaj dober plen. Izpod leskovega grma sredi senožeti skoči zajec. Starka nekaj zaradi lakote, nekaj pa iz radovednosti preišče grm in najde tri mlade zajčke, ki so šele pred kratkim ugle dali beli dan. Kaj ji pač mar, da so tudi

oni otroci skrbne matere: v nekaj hipih je po njih. Priroda ne pozna sentimentalnosti ..

Pred pomladjo

Vsa priroda oživlja, iz juga se vračajo selivke in domači devci se uče pesmi, ki jih bodo zapeli na prvi pomladni dan. Mladi jazbečki rastejo kljub materinemu pomanjkanju, dokaj hitro, a starega sjevca še ni na izpregled. Letošnjo zimo spi izredno dolgo, najbrže zaradi tega, ker ga je enkrat prevarila priroda.

Nekega lepega opoldneva pa pokuka ves zaspan in precej umazan iz rova. Solnčna luč ga peče v oči, prija pa mu gorkota ljubeznivih opoldanskih žarkov. Leno leže in se udobno zlekne na malj ilovnat planici pred glavnim rovom. Globoko vdihava čist zrak: dobro mu dé izprememba.

Neprestano cviljenje, ki se čuje iz sosednega roba Rjave skale, vzbudi sivčevo pozornost. Obrne se in ugleda ljubezniv prizor. Štirje mladi jazbečki se pode, valjajo in za zabavo pretepaajo. Kljub znani godrnjivosti in čeprav ni sicer nikdar preveč prijazen nasproti sorodnikom, jih jame starec skrivaj opazovati. Kaj če so to mladiči tiste mlade vsilivke, s katero je prebil nekaj poletnih noči?

Igra mladičev mu pričara pred oči otroško dobo. Kakor se danes igrajo mladiči, tako se je tudi on valjal in zabaval v družbi svojih bratcev pred današnjim stanovanjem. V trenutku, ko

se je najmanjši izmed njih nerodno prekobalil po strmini, je planil prav iz rova, ki v njem biva ta družinica, hudoben lisjak, pograbil njegovo sestrico in izginil.

Lisjakova požrešnost je bila prihodno jesen hudo maščevana. Prav dobro se še spominja, ko ga je videl, kako se je nekega večera zvijal v strašnih mukah, poleg njega pa je ležala mačka. Najbrže ga je prevaril človek in tako otel živalski rod pred groznim nepripravom. Njegova, jazbečeva nati pa je baje tudi nasedla človeku, kakor je zvedel od svojega brata, edinega, ki baje še živi od njegovih neposrednih sorodnikov in sta neko zimo cejo skupaj stanovala. Starka je stopila po neprevidnosti, kljub svoji stari iznajdljivosti, na železni krožnik, ki je ležal skrit pod listiem in mahom. V istem trenutku so jo pograble za noge železne klešče, ji zlomile kost in jo držale, dokler jo ni iz njih rešila smrt.

Taki in še razni drugi dogodiljaji so ga prisilili, da samuje in sovraži svet. Solnčni žarki se skrijejo za skalo. Večerni mrak omreži pokrajino, ptiči utihavajo, iz podstrešja Rjave skale se neslišno dvigne siva senca in strahovito zacvili in zaskovika, da odmeva ob lichenčevih pečeh. Strastnemu vzdihu, pa že odgovarja drugi, ljubezni željna samica, ki je priletela tamkaj od nekod, iz Cajnarja. Pri Kredarjevem jezu pri Savi pa zategnjeno zavijoč zalaja lisjak. Stari samotar sivi jazbec se napoti na svoj prvi letošnji lov.

KULTURA V RUSIJI IN V AMERIKI.

»Harpers Magazin« objavlja zanimivo statistiko: v tako zvani »barbarski« Rusiji prodajo vsako leto 240 milijonov knjig, medtem ko jih Zedinjene države ameriške prodajo v enem letu samo 50 milijonov.

MODROSLOVEC KOT HIŠNI POSESTNIK

Sloveči francoski modroslovec Henri Bergson je nedavno podedoval lepo palačo v Parizu. Ko je postal hišni posestnik, mu je bila prva skrb, da zniža najemnino.

ANEKDOTE

Pri francoskem pesniku Ponchona, hudem pijanocu, so zdravniki ugotovili vodenico.

— Nemogoče! — je vzkliknil Ponchon. — svoj živ dan nisem imel v ustih niti kaplje vode.

Francoski pisatelj Jarry je velik prijatelj »zelenega žganja« — absinta. Prijatelji so se trudili, da bi ga odvrnili od te pogubne pijače.

— Kaj pa naj pijem, če ne alkohol? — je vprašal nekoč pisatelj ogorčeno.

— Vodo.

— Vodo? Vodo? To nečisto tekočino, ki je zadostuje nekaj kapljic, da postane absint neužit? Nak, vode pa ne!

Slavni skladatelj Liszt ni trpel, da bi kdo magari samo šepetal med njegovo igro. Ko je nekoč igral na dvoru carja Nikolaja, je začel car govoriti. Liszt je brž prekinil igro. Ko ga je vprašal car, zakaj ne igra dalje, se je odrezal tako-le:

»Če izpregovori Vaše carsko veličanstvo, morajo vsi drugi molčati.«

Obis Dojastno Krdelo

1. Maškerada s plinskimi maskami

V letu 1940. smo.

Tisti meseci pred pomladjo so bili tako nemirni, polni mrzličnih dogodkov in napetih pričakovanj, da prebivalci mesta Z. sploh niso opazili prihoda vigradi. Časniki so izhajali večkrat na dan in hlastno od ure do ure podžigali radovednost. V velikih radio - halih, ki jih je zgradilo mesto v poslednjem desetletju, so se dan in noč trle množice. Zajetnj zvočniki so venomer trobilj nove vesti; čuli so se glasovi gospode, ki se je zbrala v Ženevi in je zdaj zapovrstjo pitala vyznemirjene Evropce s tolažilnimi obrazi, ki so očitovali čut za humor in mikavno odbranost ženevske kuhinje in francoskega šampanjca, so govorili zelo gorko in človekoljubno. Milijoni prestrašenih, od neštetihi vesti, govoric in slutenj zbeganih Evropcev so sproti lovili besede, prihajajoče po zraku k njim. Nekam mrko in neutešeno so gledali brze zračne filme, ki jih je odvijal čudežni aparat, kažoč jim le krotke, dobre obraze. A bila je že v samem ozračju plaha nezaupljivost, nasičenost z nečim, kar je prihajalo iz ljudi in je tako rekoč zastrupljalo zrak z nespoznatno magnetično energijo, kakor ga trujejo v ozkem prostoru stlačeni luide z ogljenčevo kislino. Čudna razdraženost se je lotevala resnejših mož in žena; slutnje, ki se jim niso mogli oteti, so se venomer vmešavale v njihove misli. Nejevolino so zapuščali radio - dvorane in se zopet vračali togotni vanje, nadejajoč se, da jim bo namah vse postalo bolj vedro in veselo. Prav tako so se

nestrpno pulili za liste in jih odlagali z istimi razdraženimi kretnjami.

Medtem ko so visoki gospodje v Ženevi tekmovali med seboj, kdo bo pokazal več duhovitosti v političnih debatah o neštetihi zapletenih spomenicah, ki so bile razgrnjene že nekaj tednov pred njimj in kdo bo umel v radiju ali za časniške poročevalce prijetneje povedati o »absolutni mirovni volji« vseh držav, ki so se cestale v »resnih, nevarnih, a vendar-le tolažilnih trenutkih« (nič ne dé, da so se ti trenutki moreče vlekli že cele tedne), — medtem so se zadaj, nevidne narodom, nedosežne radiju, pletle ostudne intrige. Ameriške borze so delale dan in noč, da izbijejo kar največ koristi iz položaja, ki so ga gospodje na Broadwayu poznali boljše od zunanjih ministrov majhnih evropskih držav. Vse je bilo jasno pred njimi in vonj dragocenih smotk, ki je ostajal za vsakim njihovim posvetovanjem, se je videl kakor majčkena, nedolžna podoba pošastnih, smrtonosnih plinskih oblakov, ki so jih onstran oceana že pripravljali v laboratorijih za velika evropska mesta, za pogin milijonov, verujočih v mir in v Krista.

Ali Amerika je bila povsod le opazovalec. Prezident Crookes je govoril v radio svojemu narodu velike besede o krščanski ljubezni. Državni tajnik Hoover je v zaupneri poročilu, ki ga je bil tiste dni poslal čez ocean, ponovil staro, premlačeno publico, da si lahko Zedinjene države ameriške kakor Ponticij Pilat umijejo roke nad usodo Evrope. Gospoda na Broadwayu je čestitala predsedniku.

Medtem so v kolonijah evropskih držav že lovili domačine za pohod na evropska bojišča. Prednost so imeli Afričani ki so najbolj odporni proti plinom.

Kakor prebivalci vseh mest, so tudi v mestu Z. vpraševali ljudje drug drugega, kje so prav za prav sile, ki izživajo vojno, ko vendar gospoda v Ženevi toli trdovratno zatrjuje, da se vsa sporna vprašanja rešujejo v duhu miloljubja in sporazuma.

Redkokdo se je vpraševal, čemu so poslednje leto zgradili v več delih mesta — enako kot v vseh večjih mestih na evropski celinj — posebne neprodušne prostore za napravami za umetno proizvajanje kisika. V ljudskih vseučiliščih, pod okriljem človekoljubnih in splošno - izobraževalnih društev, so začudo pogosto predavali razni strokovnjaki o plinih, o njih učinkih in zaščiti, o potrebi organizirane obrambe pred plinskimi napadi, o preuredbi hiš in ulic za slučaj vojne in o kemični vojni sploh. Tudi deca v ljudski šoli se je učila o plinih in je jecljaje izgovarjala čudne tuje besede »phosgen«, »klor«, »yperit«. Razširila se je posebna organizacija, ki so jo vneto podpirale državne bolesi in ki je nabavljala svojim članom plinske maske. Ljudje, uspravani od sladkih besed o možnosti mirne rešitve vseh sporov o naraščajoči moči Društva narodov, se niso niti zavedli, kedaj so zašli v pripravljenost za plinsko vojno. Le redkokdo se je spoznal na tlakomeru evropskega miru, ki je kazal čedalje večjo vzrast oboroženih vojsk, zrakoplovnih armad, kemične industrije. Samo komunistični agitatorji, ki so na skrivaj, v podzemnih prostorih, pozivali delavske zaupnike k upor in jim obetali paradiz preporojenega človeštva po strašnem peklu dokončanega obračuna s kapitalizmom, so točno presojali bolj in bolj se zapletajoči položaj. Z mrzlično naglico so se pripravljali za trenutek splošne zmede, verujoč v stalnost in vesoljno veljavo gospodarskih in socialnih zakonov, ki morajo vso Evropo izpremeniti v Rusijo l. 1917. Njih podzemna propaganda je malce skrbela oblasti, vendar so bile že zdavnaj izgubile pogum do ukrepov, ki so se videli pred strašnim viharjem breznaejni. Ne poznavajoč pravega položaja, sami zmedeni in nesigurni, a vendar polni slutenj in avtomatično se pomikajoči za oboroževanjem sosednih držav, so beograjski državnik z vsem svojim obsežnim vojaškim in civilnim aparatom bedeli in čakali, da se pojavi tisto, kar so zatrdno slutili. Bilj pa so še vedno prepriča-

ni, prav kakor človek, ki se potaplja, da se bo evropski mir rešil z močno avtoriteto Društva narodov.

Medtem je vzlic vznemirljivim dogodkom blesteče potekel evropsko - ameriški karneval v Nici. V vseh večjih in manjših mestih so ljudje prečuli neko nad ekonomskim zakonim družbe stoječe število predpustnih plesnih noči z bakanalijami vina in ljubezni. Prav tisti predpust so človekoljubna društva prirejela v »splošno - koristne namene« največjo veselico predpustne sezone: maškerado s plinskimi maskami in z maskami proti bacilom. Te vrste maškerada je sicer dvignila nekoliko medlih protestov ljudi, ki so jih vedrejši someščani takoj drugega dne proglasili v listih za »živčno bolne«; tudi starejši, resnobni ljudje in zlasti invalidi iz vojne l. 1914. — 1918. so jih obsojali, vzlic temu je bila parola dana in je obveljala. Mladina je norela, toliko zabave je bilo. Časniški poročevalci so ljubko kramljali o tekmah lepotic, ki so stavile s svojimi čistilci, katera bo najdalje vzdržala v maski. Ko pa so maske padle, so se plesalci zavrteli v strastnem plesu, ki so ga bili nekaj let pred tem posneli po dotlej še nerazkritem plesu otočanov na Tahitiju.

Tako je tedaj neopaženo napočila pomlad, in vse je trepetalo od želja in od pričakovanja, izprekrižano od mladostnega, nebrzdanega pohlepa po izživetju in od prihuljenih, nevidnih, nevohljivih dihov Smrti s plinsko masko. Prihod pomladi je bil veličasten kakor vsekar, ali meščanov ni nič več mikal njen pomp, niti zaljubljeno petje ptičev v parku, ne tiha, skromna lepota ozelenelih brez ob ribniku in ne blesk polj in gora, ki je včasih razgalil skozi zakajeno mestno ozračje deviške grudi mlade Vesne. Malo jih je bilo, ki bi bili imeli v teh zelektriziranih dneh, ko bi utegnil vsak trenutek prinesiti bodisi vriskajoče veselje miru, bodisi peklenški hrup vojne napovedi. Še kaj časa in čuta za природo. Celozaljubljenje je val nastajajočega velemesta venomer podil okoli zidov, po zabaviščih, po skritih koticčkih. Nič jih ni mikalo v prirod. Stari prijatelji so imeli toliko opravka s politikom, da so bili skoro da pozabili na čar škrjančkovega glasu nad polji in na bele njive narcis, ki so se razkošatile v planinah.

A pomlad je bila gorka in vabljava; vetrovi, ki so pihali nad mestnimi stre-

hamj in se igrali z vrvečimi množicami, so bili nedolžni in vedri kakor deca. Nihče ni slutil, da bodo že kmalu vsrkali in razširili dih Smrti s plinsko mas-ko, dih prihuljenega, blazno zlobnega clowna v mornariški obleki z zvezdami Johna Bulla.

2. Satanov krohot

V uradu za zaščito mesta Z., ustanovljenem s posebnim sporazumom med civilno, vojaško in avtonomno upravo, so imeli že nekaj tednov službo noč in dan. Mrki, resnobni uradniki, ki so se vrstili za pisalnimi mizami, niso bili nič bolj in nič manj poučeni o položaju kakor vsak malce bolj načitan plvski politik za običajnimi gostilniškimi omizji. Njih služba je bila strogo razdeljena po metodah, ki jih je načelnik posnel po najmodernejših zapadnih vzorcih. V uradu so bili najpopolnejši telefonski in radio - aparati; poseben aparat, čigar iznajdba je stoprav leta 1935. presenetila svet, je omogočil natančen pregled čez vse mesto in okolico. Videla se je slednja hiša; ceste in uljce so se z vsem svojim živahnim vrvenjem brez nehanja fotografirale, posnetki so se prenašali po sistemu slikanega brzovanja v centralo kjer so se razmotavali kakor nekoč pismena znamenja na brzozavnem aparatu. S posebnimi napravami je lahko urad za zaščito mesta v nekaj minutah zaprl ves poulični promet in alarmiral množice, da se skrijejo; požarniki in posebne vojaške kolone so bili že nekaj let docela reorganizirani in podrejeni uradu za zaščito mesta. Te preosnove so se zgodile v okvirju velike tehnične preobrazbe in naglega vzrasta mesta; redkokdo je pri tem pomislil na vo'no nevarnost saj so nekajkrat bili veliki požari in eksplozije ko so se nove naprave izborna obnesle.

Bilo je že proti večeru krasnega aprilskega dne, ko je sedel v svoji sobi, obilno obloženi z raznimi aparati in s številnimi knjigami, načelnik urada za zaščito mesta Z. dr. Ivan Vergun, inženjer kemije in eden prvih strokovnjakov te vrste v državi. Bil je pravkar v zaupnem pogovoru z mestnim vojaškim poveljnikom. Dr. Vergun, primeroma mlad mož z dokaj brezličnim, nekam ameriškim obrazom, a z inteligentnimi očmi, ki so švigale nemirno kakor miška pod visokim plešavim čelom, je nekoliko sklonjen, opiraje si v

zamišljenosti glavo s komicem, nestrpno poslušal poveljnikove besede. General Mičić, zajeten mož nekam konzervativne vnanosti z balkansko zagorelim obrazom, košatimi brki ogljenočrne barve, je govoril s širokimi kretnjami in z glasom, očitujočim sigurnost bolj primitivnega, a junaško nastrojenega moža.

— Alj nimalo ne dvomite, da so zanesljive vaše informacije? — je vprašal dr. Vergun po kratkem premisleku.

— Kako naj dvomim? Vsak trenutek utegnete dobiti odloke politične oblasti. Po zanesljivih vesteh, ki jih je danes prejelo zunanje ministrstvo, bodo naši sovražniki še nocoj napovedali mobilizacijo. Alj naj čakamo pomoči od zgoraj? — je rekel general z neželjivo ironijo, ki je nekam pristojala napetemu trenutku.

V sobi je bilo tiho; debelo obložena dvojna vrata so branila, da bi se čulo iz sosedne sobe brnenje sprejemalnih aparatov in glasovi uradnikov. Le od zunaj je prihajalo oddaljeno brnenje letala, ki je plavalo nad mestom.

Dr. Vergun je razburjeno vstal in stopil k oknu, kakor da bi se mu hotelo čistejšega zraka. Skozi široka stekla so se videle neštete mestne strehe s tanko začrtanimi zvoniki in z zajetnimi kupolami velikih radio - halov; z vitkih tovarniških dimnikov se je venomer kadilo... nemirna, iz dneva v dan se ponavljajoča slika mesta, ki veruje v svojo silo in v neomejene življenske možnosti. Tisti hip so bili rjavkasti in sivkasti valovi streh pozlačeni z večernim solncem ki je obrobilo tudi oblake s fantastičnimi oblikami, — nemirne podobe izpremenljivega aprilskega vremena.

— Torej stojimo na pragu nove svetovne vojne? — je dejal dr. Vergun s široko odprtimi ustni, jedva brzdajoč vznemirjenje, ki mu je na mah razklalo vso, sicer tolikanj disciplinirano in k stvarnemu presojanju nagnjeno notranjost.

General je tudi vstal, nervozno zasukal s prsti levj konec brkov in rekel na videz bolj mirno:

— Menim, da smo prag že prestopili.

— Kaj pa ženevska konferenca? Še danes je izjavil angleški zunanji minister Chester, da se je položaj popravil. Angleški labouristi niso bili nikdar za vojno.

— Gospod načelnik, prezrli ste ton, v katerem je isti minister Chester zavrnil ruskega komisarja glede zahtev v Indiji in na Kitajskem. Tako se govori samo v trenutkih, ko ne gre več za sporazum pri zeleni mizi. Položaj se je popravil, — je rekel general trpko in jedki smeh mu je po bliskovo šinil med brki, — stara, tisočkrat premlačena časnikarska fraza. Tudi bolnikom pred smrtjo kaj rado odleže.

Nejevoljno, kakor da bi mu bilo zoprno ponavljanje besed, ki so jih tiste dni avtomatski dolgočasno vsiljevali listi, se je, zarožljavši s sabljo, znova posadil v naslonjač in pogledal dr. Vergunu ostro v obraz.

— Vsak trenutek utegne iziti mobilizacijski ukaz. Sicer pa — čete so razvrščene in pripravljene. Povejte mi, dragi doktor, kaj bi bilo, če bi tudi mi govorili z jezikom časnikarjev in lažnivih diplomatov. Govorili smo z dejanji. Zdaj smo pripravljeni i za vojno i za mir. Kakor hočete. Če bomo poginili, bo naša smrt častna.

Dr. Vergun se je dotlej že nekoliko zbral in je odvrnil z mirnejšim in sigurnejšim glasom:

— Zdaj se bo pokazalo, ali se bo obnesla mobilizacija naših znanstvenih sil. Moj načrt je bil skrbno preišljen; obžalujem, da nas utegnejo dogodki prehiteti. Za znanstveno vojskovanje je potreben predvsem nadčloveški red. Množice morajo funkcionirati kot stroji.

— Na vaših ramenih leži zaščita mesta, gospod načelnik, — je rekel general suho. — Mi bomo skrbeli za mejo, ali bojim se, da imate prav: topovi ne bodo več odločevali. V letih 1914. — 1918. so v glavnem odgrmeli. Ali upate, da se bodo tovarne res brezhibno podredile vojnemu aparatu. In delavstvo?

— Pripravili smo, kolikor je bilo mogoče. V trenutku, ko se bo razglasila mobilizacija, izvrši kolona mehanikov potrebne preosnove. Delavstvo se po načrtu militarizira in razvrsti. Pričakujem, da bo vzdržalo teh nekaj dni do odločitve. Požarniške in sanitetne čete so dovolj izvežbane bi dejal. Kdaj pričaku'ete napad na naše mesto?

— Mislim, da sovražnik zaradi bližine meje ne bo čakal več dni. Mnogo zavisi od prvega sunka, kj mu ga zadajo naše čete. Sicer pa — bomo videli, kako se bo obnesla naša avijatika. V

tej vojni ne bo mogoče ničesar preracunati naprej. Bojim se le, da bodo odrekle i znanstvene metode in številke. Kaos bo, strašen kaos.

— Prečrno sodite, gospod general, — je odvrnil dr. Vergun, ki je čutil, da je vzlic resnobnemu položaju v svojem pravem elementu. Veroval je v znanost s fanatizmom vernika. Kemija, tehnika — paradiz človeštva. Neumorno je s tiskano in 7 živo besedo označeval potrebo pripravljenosti za kemično defenzivo in ofenzivo. Izboljšal je metodo za uporabo novoizumljenega sredstva, ki paralizira učinek levisita. Veroval je, da bodo kolone znanstveno izobraženih vojakov uspešno kljubovale zračnim napadom in da bodo naši letalci takisto kos težkim nalogam nad sovražnikovim ozemljem. Toda njegova fanatična misel je bila: nova vojna bo kratka, tiste dni pa se mora zaplesti v boj na življenje in smrt vsak državljan. Moški, ženske, otroci, mlado, staro, vsaka hiša, vsaka vas, vsako mesto. Vse bo ogroženo. Vojna ne bo več samo vojaška i v zakopih, v trdnjavah, v jurišanju, v streljanju s topovi in puškami. To so bile blagodejne idile prve svetovne vojne, prizori, o katerih se zdaj pripovedujejo legende in ki se ž njimi zabava že deca v slikanicah. Ne, to bo boj naroda proti narodu, boj za same korenine, za vse, kar narod ima, za njegovo srce in glavo. Kakor blisk je šinil pred dr. Vergunom strahoten privid. Prva vojna na ta način, vojna vojni z znanostjo. Smo li sami dovolj pripravljeni? mu je šepnil duh dvoma, izkušnjavec, ki se mu je v teh napetih časih vse češče rezal v dušo. Vzlic temu je malce nervozno povzel besedo in nadaljeval: — Priznavam, da je poizkus usoden in dalekosežen, ali ta način vojne je edini v pravem skladu s sedanjim stanjem človeštva. Samo takšna vojna še lahko drži maso, ona se ujema z njenim nastrojem. Osebnost jumaštvo izumira. Ljudje se bodo doma s tehničnimi in kemičnimi sredstvi borili zoper sovražnika. In zakaj ne bi ves narod branil svoje države?

General je spet vstal. V tem pa se je oglašil telefon. Dr. Vergun je hlastno zgrabil slušalo.

— Ob 20. uri, gospod veliki župan? Da, da. Pridem! Odložil je slušalo in rekel generalu:

— Ob 20. imamo sejo. Skrajno važna posvetovanja. Še nocoj se razglasi splošna mobilizacija.

General se je na kratko poslovil in dr. Vergun je brž potegnil iz predala debel zvezek: Načrt tehnične mobilizacije v obrambo mesta. Medtem se je v sobi stemnilo in je prižgal žarnico. Zasenčena zelenkasta svetloba je oblila njegov ameriški obraz. Čutil je, da mu lahko drhte prsti. Spet mu je prišel trenutek slabosti. Zbral je vse sile in se obvladal. Srepa so se zazrle sicer nemirne oči v načrte. Boj vseh za življenje in smrt...!

— Tudi za tvoje? — mu je šepnil dvom - izkušnjavec. Nehote je dvignil glavo in pogledal skozi okno. Ali je v poslednjem času sploh mislil nase? Jeli smel misliti na kaj drugega kot na neizprosno strogost in odgovornost svoje službe?

V hipu mu je šinila skozi možgane misel: Stotisočem bo šlo za biti ali ne biti. Ženam, deci, bolnikom. Vse bodo iskali

sovražnikovi plini, nikomur ne bodo prizanašali. Phosgen, klor, lewisite, yperit. Smrtonosni X-žarki. Bombe z bacili legarja, kuge, kolere. Srednji vek in moderna znanost. Strašna zmes. Grozoten kaos.

— Kdo je odgovoren? — je šepnil znova duh - izkušnjavec.

Z nervozno grimaso na obrazu se je otresel zoprnih misli. Zunaj se je medtem pooblačilo, aprilaska nevihta se je približala mestu. In tedajci je zagrmelo rezko in dolgo; votlo je bobnelo nad strehami. Dr. Vergun se je spomnil, da je to pomladna nevihta.

— Satanov krohot, satanov krohot — je šepetal izkušnjavec. Meščanj pa so se takrat trli v radio - halih in se pod obokanimi pločniki pulili za napol mastne večerne izdaje listov.

— Položaj je nevaren, — neva-a-reen... so se drli kolporterji med množico, ki je bežala pred ploho.

(Dalje prihodnjič)

SRBOHRVATSKA ČITANKA ZA DECO

Z I M A

Zima, zima — e, pa šta je,
Ako j' zima, nije lav!
Zima, zima — pa neka je,
Ne boji se, ko je zdrav.

A šta može zima meni,
šta mi može, šta mi sme?!
Nek mi nosić pocrveni,
Eto to je, to je sve.

Hajd' napolje, momak ko je;
Tamo veje krupan sneg,
Više en' oude navejô je
Čitav bedem, čitav breg.

Seka Zorka, nemoj stati,
Tvoj nek bude prvi red;
Šad ćemo se zagrejati, —
Čučni samo na taj led!
Zmaj Jovan Jovanović.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Strmiški: Članek o Bloški Lenčki je pripravljen za eno prihodnjih števil.

T. M. Vuzenica: Prosimo še malo potrpljenja; pride v kratkem na vrsto.

Iz tehničnih razlogov je izostala na koncu članka: «Čitanje pisma v zaprti kuverti» (str. 169) opazka, da je članek posnet po razpravi dr. Br. Krstića v beograjski «Volji».

«ŽIVLJENJE IN SVET» stane celoletno 60 Din, polletno 30 Din, četrtletno 15 Din, mesečno pa 6 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA mesečno 2 liri, četrtletno 6 lir, polletno 12 lir, celoletno 24 lir. — FRANCIJA mesečno 3 franke ČESKOSLOVASKA mesečno 4 krone. AVSTRIJA mesečno 63 grošev, AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Urejuje Božidar Borko. — Izdaja za konzorcij «Jutra» Adolf Ribnikar. — Za «Narodno tiskarno» d. d. kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani.